

KOROŠKA KRONIKA

Izdaja Britanska obveščevalna služba. — Cena mesečno: za tuzemstvo 2 S, v inozemstvo 5 S. — Posamezna številka 50 grošev

Leto V.

CELOVEC, 6. maja 1949

Številka 18

Denarna pomoč za Jugoslavijo

Titovi zastopniki se pogajajo z ameriškimi bankirji

Dopisnik Edward M. Korry, zastopnik United Press-a, poroča iz Beograda, da pričakujejo, da bo Jugoslavija kmalu zaprosila Združene države Sev. Amerike za posojilo v višini več 10 milijonov dolarjev. Splošno prevladuje mnenje, da bo to posojilo tudi dobila.

Jugoslovansko poslaništvo v Washingtonu bo zaprosilo za posojilo v najkrajši bodočnosti. Pred kratkim je jugoslovanski poslanik Sava Kosanović že izrazil ameriškemu zunanjemu ministru željo, da bi Jugoslavija želela dobiti ameriško posojilo. To njegovo prošnjo so z razumevanjem vzeli na znanje. Poleg tega so 2. maja v Beogradu potrdili, da je jugoslovanska vlada zaprosila „Chase National Bank“ in „Bank of America“ za posojilo, ki bi skupaj zneslo več kakor 5 milijonov dolarjev.

Kot zelo verjetno, je Jugoslavija ponudila, da krije to posojilo z delom zlata, ki ga je prejela lani, ko ji je Amerika vrnila del zamrznjene jugoslovanske imovine. Ameriški bankirji so se posvetovali z ameriškimi uradnimi krogi, katerih odmev je bil na to zadevo ugoden. Zasebno in uradno ameriško posojilo bodo uporabili zelo verjetno za nakup industrijskih strojev in opreme, ki so potrebni Jugoslovonom za industrializacijo njihove pretežno poljedelske države.

Jugoslovanska odločitev, da prosijo za ameriško posojilo, je najvažnejša točka v razvoju dogodkov, ki so se vršili, odkar se je maršal Tito zoperstavil Moskvi in odkar je pred desetimi meseci prišlo do razkola v komunističnem svetu. Ta odločitev kaže jugoslovansko odločnost, da izvedejo svojo petletko in da industrializirajo svojo do sedaj tako zaostalo poljedelsko državo v kljub vsemu, kar bi rekli njihovi komunistični sovražniki glede njihovega kupčevanja s „kapitalisti“.

Zastopnik United Press-a je izvedel iz zelo zanesljivega vira, da bo jugoslovanski poslanik v Washingtonu v najbližnji bodočnosti prosil za posojilo. „Prav za prav se je morda to že zgodilo,“ je dejal zastopnik United Press-a, ko je govoril o jugoslovanskem poslaniku v Washingtonu, Savi Kosanoviću, ki je izrazil ameriškemu zunanjemu ministru željo, da bi dobili ameriško posojilo. Ameriški uradni krogi so proučili Kosanovičevo prošnjo z razumevanjem in namignili, da je zelo verjetno, da bo želji ustrezno.

Zaradi delikatnega položaja Jugoslavije z ozirom na odnošaje s kominformističnimi sovražniki ne bo mogoče izvesti drugih podrobnosti glede teh razgovorov za posojilo. Obveščevalec pa je pri tem opomnil, da je Titova vlada že leta 1946. obenem z drugimi evropskimi državami zaprosila za posojilo pri amer. „Export-Import Bank“.

Ameriški uradni krogi v Beogradu so izjavili, da nimajo nikakih vesti o jugoslovanski prošnji za posojilo, jugoslovanski uradniki pa niso bili pripravljeno dati nobene izjave glede tega. Toda merodajni opazovalci položaja pa so pričakovali to potezo s strani Jugoslavije že več mesecev.

Ko je Kominform vedno bolj in bolj nagajal Jugoslaviji in Titu in ko se je od dne do dne večal politični in gospodarski razkol v sovjetskem bloku, so merodajni krogi čutili, da se mora Ju-

goslavija vedno bolj in bolj obrniti v gospodarskem pogledu na Zpad, če hoče izvesti svojo petletko. Jugoslovani se v polni meri zavedajo propagandistične cene, ki jo bo skušal Kominform iztisniti iz te jugoslovanske prošnje za posojilo na Zpadu in se zaradi tega niso prenačili, da bi prosili za ameriške dolarje. Iz istih razlogov so se ameriški uradni krogi obotavljali približati se Titu z namenom, da napravijo „kupčijo“, potom katere bi Jugoslavija dobila dolarje v zameno za politične koncesije Zpadu.

Kominformistični tisk je večkrat poročal o takih sporazumih in pogajanjih. Običajno so navajali kot svoj vir zapadni tisk z namenom, da bi dokazali, da se je Tito „prodal imperialistom“. Vendar pa se v kljub vsemu temu te vesti lahko zanikajo, kot je Tito dejal na tretjem kongresu Narodne fronte 9. aprila t. l.: „Mi ne moremo prisiliti naših zaveznikov na Vzhodu, naj nas ljubijo, ker so si vtepli v glavo, da se ne uklonijo... Na drugi strani pa smo tudi trdno odločeni, da se ne odpovemo

temu, kar koristi izgradnji socializma v naši državi.“

Istocasno pa poroča londonski radio, po vesteh iz Washingtona, da je imela Svetovna banka nadaljnje razgovore glede možnosti posojila Jugoslaviji. Decembra meseca leta 1947 je Jugoslavija sporočila Svetovni banki, da namerava zaprositi pri njej za 500 milijonov dolarjev posojila. To je bilo več, kakor pa vsota, ki jo je imela ta banka sploh na razpolago za posojila. Tudi ni Jugoslavija takrat predložila nobenega načrta glede gospodarskega razvoja. Pred kratkim pa so se vršili popolnoma brezobvezni razgovori o gospodarskih načrtih, za izvedbo katerih je Jugoslavija zaprosila za posojilo.

Po najnovejših poročilih Reuterja iz Washingtona pa je ameriška „Export-Import Bank“ zanikala vse vesti, da namerava dati Jugoslaviji posojilo. Ko je Reuterjev zastopnik vprašal zastopnika te banke, če je Jugoslavija res zaprosila za 50 milijonov dolarjev posojila, je dobil odgovor, da niso dobili od Jugoslavije nikake tozadevne prošnje.

Proslave prvega maja po evropskih prestolnicah

V različnih evropskih prestolnicah so praznovali 1. maj z demonstracijami, povorkami in govori. Prišlo je ponekod tudi do spopadov med nasprotujočimi si skupinami, toda v glavnem je dan potekel brez izrednih dogodkov.

„Reuter“ poroča iz raznih prestolnic: Moskva. Generalisim Stalin je stal več ur pred Leninovim mavzolejem na Rdečem trgu in mimo njega je korakalo več kakor milijon ljudi. Obenem je gledal veliko vojaško paradu, v kateri so pokazali razen drugega tudi najtežje tanke in topove.

Berlin. Policija je z gumijevkami pregnala komunistične demonstrante, ki so hoteli iz zapadnih predelov korakati preko ameriškega predela v vzhodni predel, da se tam udeležijo demonstracij.

Rim. Splošna delavska zveza pod vodstvom komunistov je uprizorila velik shod na Piazza del popolo, kjer je bilo na vrhu govorniškega odra štirideset čevljev visoko znamenje miru — golob s palmovo vejico. Prireditev je bila pokvarjena zaradi dežja.

Praga. Predsednik Gottwald je prisostvoval vojaški in civilni paradi na trgu sv. Vavla. Mimo njega in članov njegove vlade so korakale čete in civilisti in skoro vsaka skupina je nosila sliko predsednika Gottwalda. Izložbeno okno jugoslovanskega informacijskega urada na trgu sv. Vavla so oblasti dale namazati z belo barvo, da bi na ta način preprečile pogled na sliko maršala Tita, ki je bila nameščena v izložbi. Ko so Titovi somišljeniki odstranili to belo barvo, je policija nalepila na izložbena okna slike Stalina in jih zastražila.

Budimpešta. Povorka je trajala dve uri. Udeležilo se je je 500.000 madžarskih delavcev.

Beograd. Iz Beograda pa poroča „United Press“, da se tam vršila na dan 1. maja največja parada v jugoslovanski zgodovini in kakor cenijo, se je je udeležilo 200 tisoč vojakov, delavcev in mladine. Povorka je korakala mimo

maršala Tita celih sedem ur. Maršal Tito je bil oblečen v poletno paradno uniformo, belo bluzo in modre hlače z rdečimi našivi. Stal je vseh sedem ur, kar je trajala parada in se srečno smehljal in pozdravljaval mimoidoče, ki so se vrstili od elitnih oddelkov njegove telesne straže do pionirčkov — 5 in 6 let starih otrok.

Za vsakim napisom, ki je obsojal atlantsko pogodbo je bil v povorki tudi napis, ki je izražal odgovor na kominformistične napada na Jugoslavijo. Najbolj pogost napis je bil: „To je naš odgovor vsem obrekovalcem“.

Vojaška stran parade je bila drugovrstnega pomena in le zastopniki edinic jugoslovanskih oboroženih sil so korakali po večini opremljeni s staromodnim ruskim orožjem. Največji topovi, ki so jih ob tej priliki pokazali 250.000 gledalcem in diplomatskim zastopnikom, je bilo osem nemških protiletalskih topov. Poudarek vse prireditve je bil na modernizaciji in razvoju jugoslovanske industrije in na rastočem združnem gibanju. Na vozovih so vozili modele tovarn in njihovih proizvodov, toda največjo pozornost so vzbudili kmetje v narodnih nošah, ki so predstavljale več kakor trideset različnih narodnosti in ki so organizirali ples po ulicah, ko je bila parada končana.

Med slikami, ki jih je Beograd v veliki množini razstavil, so bile slike Marкса, Lenina in Stalina, Tita ter članov jugoslovanskega Politbiroja. Ni pa bilo nikjer opaziti slik vidnejših mož iz ostalih vzhodnoevropskih držav.

Sofija. Pred poslevodečim ministrskim predsednikom in drugimi člani bolgarske vlade je korakalo 250.000 ljudi.

Pariz. Na Place de la Bastille so ogromne množice gledale povorko, kjer so voditelji komunistično usmerjenih delavskih organizacij prisostvovali povorki.

London. Policija na konjih se je spopadla s komunističnimi demon-

stranti na trgu Trafalgare in tudi v manjših vzhodnih okrajih. Med drugimi dogodki poročajo tudi o devetih komunistih, ki so se z verigami priklenili na ograjo pri ameriškem poslaništvu v Londonu, dokler jih ni policija čez kakšne pol ure brez težave odklenila in aretirala. Vsega skupaj je bilo v Londonu aretiranih 21 oseb. Angleško notranje ministrstvo je že pred časom prepovedalo vse javne shode in politične povorke v Londonu. Zaradi tega je tudi hotela policija razkropiti nekaj komunistov, ki so hoteli v kljub tej prepovedi izvesti svojo politično povorko.

Evropski svet

Pod predsedstvom britanskega zunanjega ministra se je zbralo v Londonu 9 zunanjih ministrov zapadnoevropskih držav, ki razpravljajo o končnem besedilu ustave za Evropski svet.

Države, ki bodo članice novega Evropskega sveta, so: Velika Britanija, Francija, Belgija, Nizozemska, Norveška, Luksemburg, Švedska, Danska, Italija in Irska. Evropski svet bo imel ožjo evropsko vlado, ki se bo imenovala Ministrski odbor, v katerega bo vsaka izmed zgoraj omenjenih držav poslala po enega zastopnika, poleg tega pa bo ustanovljen Evropski parlament ali Posvetovalna zbornica, v kateri bo 87 poslancev. Velika Britanija, Francija in Italija bodo zastopane v tej zbornici z 18 poslanci; Belgija, Nizozemska in Švedska bodo imele v zbornici vsaka po 6 poslancev; Danska, Irska in Norveška bodo imele po 4; Luksemburg pa 3 poslance.

Kot vse kaže, se bo ta Evropski svet prvič sestal avgusta meseca v Strassburgu. Razpravljali bodo o socialnih, kulturnih, gospodarskih, finančnih in političnih vprašanjih, v kolikor se ne bavijo z njimi že druge obstoječe evropske organizacije. Le o obrambi ne bodo razpravljali. Svet ne bo imel zakonodajne oblasti in se zaradi tega ne bo mogel vmešavati v notranje zadeve držav članic. Lahko pa bo svetoval evropski vladi in potom nje posameznim vladam držav članic. Vsaka država bo nosila stroške za svoje zastopstvo v Evropskem svetu.

Eno izmed zadnjih vprašanj, o katerem so zunanji ministri razpravljali, je bilo: ali naj takoj povabijo Grčijo in Turčijo, da se pridružita Evropskemu svetu.

Vsaka država si lahko izbere svoje odposlanstvo po lastni volji. Nekatere države si bodo izbrale odposlanstva, v katerih bodo zastopane vse stranke in zaradi tega ni izključeno, da ne bodo med njimi tudi komunistični poslanci. Velika Britanija je bila do sedaj še vedno mnenja, da njeno odposlanstvo ne bo vsebovalo tudi opozicije in da bo imenovala odposlanstvo vlada, ne pa parlament. Verjetno pa je, da se bo v tem pogledu njeno stališče spremenilo zaradi intervencije evropskega gibanja in Churchilla glede tega naziranja.

Pogajanja za avstrijsko pogodbo

V Londonu so se zastopniki zunanjih ministrov štirih velesil pretekli teden dnevno sestajali in razpravljali o členih, ki se nanašajo na imovino članov držav, ki so članice Združenih narodov v Avstriji. Zastopnik Sovjetske zveze, Zarubin, je predlagal, da odložijo razgovore glede teh členov, dokler se konferenca ne odloči glede nemške imovine v Avstriji in povrnitve imovine članom Združenih narodov.

Sporazuma niso dosegli v nobeni točki.

Politični pregled

ITALIJA

Ameriški list „Baltimore Sun“ hvali De Gasperijev načrt agrarne reforme. Časopis obsoja veleposestva, ki jih naziva „prokletstvo italijanskega poljedelstva“, češ da orna zemlja ni izrabljena do največje mere in da tvori poljedelsko prebivalstvo proletariat, ki živi večinoma v bedi in zagrenjenosti.

Časopis hvali De Gasperijev načrt in nadaljuje:

„Vso važnost tega programa spoznamo, če upoštevamo, da je agrarna reforma v državah veleposestev bila močno orožje za komuniste. Tudi v Rusiji so za časa revolucije izrabili komunisti oblubo zemlje kmetom za njihovo pridobitev. Po vojni so agrarno reformo z velikim uspehom izrabili za propagando tudi v Poljski, v vzhodni Nemčiji in podonavskih državah.

Komunistično pojmovanje agrarne reforme pa ima dve stopnji. Najprej pridobijo kmete z oblubo svobodne zemlje za komunizem. Ko je zemlja razdeljena in premagan odpor kmetov, pride druga stopnja. Ta obstaja v tem, da se zemljišča kmetov združijo v kolhoze, to je državna posestva, kar pomeni razlastitev kmetov.

Ko se pripravljajo komunisti za drugo stopnjo, upor kmetov ni več uspešen, čeprav morajo včasih komunisti svojo voljo vsiliti s silo.

Tako italijanski načrt ni le pravičen za prebivalstvo, ki stvarno dela na zemlji, temveč tudi pameten korak proti razširjenju komunizma. Če bodo kmetje v varni posesti svoje zemlje, se ne bodo pustili zapeljati po obljubah komunistov.“

JUGOSLAVIJA

List „Slovenski poročevalec“ iz Ljubljane prinaša pod naslovom „Žito in pomote“ zanimiv članek, ki se glasi:

„20. februarja je moskovski radio v svoji oddaji za Jugoslavijo med drugim objavil tudi naslednje: „V Jugoslaviji ni človeka, ki ne bi vedel, da je 1944. leta, takoj po osvoboditvi Beograda, Sovjetska zveza poslala 500.000 ton žita v Dalmacijo in v nekatere druge kraje, kjer so ljudje umirali od lakote...“

Vest o 500.000 tonah žita, ki da jih je Sovjetska zveza poslala Jugoslaviji, je moskovski radio ponovil 31. marca tega leta, ko je bral članek Kozlova „Ekonomske odnosi ZSSR z državami ljudske demokracije in protisovjetske klevete Titove klike“, kjer so prikazani v nepravni luči ekonomski odnosi med Sovjetsko zvezo in državami ljudske demokracije.

Jugoslovansko časopisje je nato objavilo resnico o tej pošiljki Sovjetske zveze. Le-ta je takrat poslala naši državi le 50.000 ton žita. Del te količine žita je Rdeča armada zaplenila v nemških skladiščih v Zrenjaninu in Pančevu. To je bilo žito, ki ga je nemška soldateska nakradla v naši državi, dočim je drugi del tega žita prispel iz Sovjetske zveze.

Naše časopisje je tako postavilo stvar na svoje mesto, hkrati pa pripomnilo, da naše ljudstvo cení gesto Sovjetske armade, s katero je tedaj nakazala dragoceno pomoč naši državi, da pa ni pravilno, če to pomoč podesetorijo samo zato, da bi se pokazalo, kako je nova Jugoslavija nehvaležna Sovjetski zvezi.

Na protest naših listov se je moskovski radio v četrtek 21. aprila ponovno oglašil. Sredi plohe besed o „trockističnih izdajalcih“ je glede omenjenih 500.000 ton žita dejal, da se je „napovedovalec moskovskega radia zmotil.“

Ker je moskovski radio govoril samo o oddaji 31. marca, ne omenja pa oddaje 20. februarja in ker se nam zdi malo verjetno, da bi se napovedovalec v isti zadevi dvakrat „zmotil“, razen če ni nastopilo tu neko čudno „naključje“, težko verjamemo tej trditvi moskovskega radia. Laž je bila pač predebela, dejstva pa preveč očita.“

ZDRUŽENE DRŽAVE

Brien McMahon, predsednik kongresnega odbora za nadzorstvo atomske energije, je v svojem govoru v „Državnem društvu za katoliško vzgojo“ izjavil, da „obstaja nevarnost, da bosta lažnjiva vzgoja in hinavska propaganda, katerima je izpostavljen ruski narod, pritrjala svet v novo vojno.“

„Če bi bil ruski narod pošteno in pravilno poučen v nevarnostih in močnih dobrotah atomske energije — bi mednarodno nadzorstvo bilo danes že stvarnost. Toda na žalost je obdan ruski narod z železnim zastorom in ne sme poznati druge resnice kot tiste, s katero ga bogato obdarja Kremelj. Ruski narod tava glede bistvenih dejstev o atomski energiji v temi. On ne ve ničesar o naših predlogih za ustanovitev mednarodnega nadzorstva, nima možnosti za razpravljanje, za ocenitev pomena tega koraka in ne more vršiti nikakega pritiska na svoje vlastodržce, da bi na ta predlog pristali. Zaradi tega so razgovori v UNO zastali in zaradi tega smo danes od mednarodnega nadzorstva še ravno tako daleč, kot smo bili takrat, ko so se razgovori začeli, ali pa mogoče še celo mnogo dalje.

Smo v razburljivem in nenavadnem položaju, da moramo poučevati ali pa poginiti. Potrebno je, da vedo vsi vse o atomski energiji. Dokler pa bo lahko Kremelj držal milijone ljudi, ki živijo za železnim zastorom, v temi glede nevarnosti in koristi atomske energije, se bodo močje Kremlja še vedno upirali volji večine Združenih narodov.“

VELIKA BRITANIJA

Indija bo ostala redna članica angleške državne skupnosti. Po končani konferenci ministrskih predsednikov britanskih dominionov so izdali izjavo, ki pravi, da se je Indija izjavila in potrdila svojo željo, da ostane redna članica britanske skupnosti narodov, čeprav bo v kratkem postala suverena in neodvisna republika. Indija priznava kralja kot simbol svobodnega združenja neodvisnih držav članic, ki je kot tak poglavar britanske skupnosti narodov.

Vlade drugih držav britanske skupnosti, katerih položaj ostane neizpremenjen, priznavajo Indijo še nadalje za članico v tem novem razmerju.

Westminstrski statut, ki vsebuje Balfourjevo deklaracijo, bi moral biti popravljeno. Vendar pa ta točka še ni pojasnjena. Sedaj označuje statut države angleške skupnosti tako: „Samoupravne skupnosti v okviru britanskega imperija, ki so enake po položaju, nikakor niso podrejene druga drugi v nobenem oziru, bodisi v svojih notranjih ali zunanjih zadevah, čeprav jih družijo skupna vdanost kroni in so svobodno združene kot članice angleške državne skupnosti.“

Tako vidimo, da bo britanski kralj še nadalje ostal simbol in vez britanske skupnosti narodov, toda ne kot kralj, ker bi se to ne skladalo s položajem Indije, ki bo postala republika, marveč kot poglavar britanske skupnosti narodov. Poglavar je torej novi pojem v pravni strukturi britanske skupnosti narodov.

ALBANIJA

Ugled Albanije pada vse bolj in bolj. Ponovno se je o njej razpravljalo v za devet grške civilne vojne; še enkrat je na tisoče gverilcev pobegnilo pred grškimi vladnimi silami ter prestopilo albansko mejo, potem so se pojavili pa na drugem področju fronte. Albanski spor z Jugoslavijo se živahno razpleta v procesih, ki se vršijo v obeh deželah na račun pravih ali namišljenih agentov nasprotnika, ki so obtoženi, da so trockisti, imperialisti, reakcionarji ali enostavno, po stari navadi ovaduhni in agitatorji.

V notranjosti države je položaj nejasen. Francija je edina zapadna sila, ki vzdržuje diplomatsko predstavništvo v Tirani, zapadni tisk pa redko dobiva obvestila iz Albanije.

Osamljena in obkrožena od sovra-

žnih sosedov je odvisna od sovjetske pomoči, s katero pa ima zveze le po morju in zračni poti. Letala pa morajo preleteti jugoslovansko in grško ozemlje.

V Albaniji se nahajajo številne diplomatske in vojaške misije, ki pa ne predstavljajo niti po svojem neposrednem delovanju kakor tudi ne s pičlo dobavo raznega blaga, ki prihaja v deželo, nobene resne vojaške nevarnosti za nobeno izmed držav.

NEMCIJA

V vzhodni Nemčiji so podvzeli zadnje korake, da omogočijo upravnim oblastem, da prevzamejo tudi majhne hiše, ki so jih zasebniki kupili na vknjižbe.

Tednik „Die Zeit“, ki izhaja na an-

gleškem področju, je objavil vest svojega dopisnika, da so tekom zadnjih treh mesecev obvestili hišne lastnike, katerih upniki stanujejo izven sovjetskega področja, da jim ne smejo več plačevati obresti, ampak da morajo te položiti pri „deželnem zavarovalnem zavodu“ na sovjetskem področju. Vsaka kršitev tega predpisa bo imela za posledico, da jih bodo vrgli iz omenjenih hiš.

Na ta način bodo postale komunistične oblasti glavni hipotekarni upnik velikega števila zasebnih hiš. Ker so že preje razlitali velika in majhna posestva, bodo s temi zadnjimi koraki razlitali vse nepremičnine.

Prevzeli so tudi kinematografe in uvedli takomenovane „ljudske lekarne“.

Stalin likvidira Marksa

Profesor zgodovine na Oxfordski univerzi H. R. Trevor-Roper in pisatelj znane knjige „Zadnji Hitlerjevi dnevi“ je napisal za revijo „New York Times Magazine“ članek pod naslovom „Stalin likvidira Marksa“ ki vam ga podajamo:

„Komunisti trdijo — in ljudje jim to često verjamejo — da je komunizem dosleden in nedeljiv nauk in program. To pa ni res. Imamo samo tri oblike komunizma, ki so med seboj različne in nezdržljive. In prav zaradi tega vlada danes po vsem svetu tolika zmešnjava v mišljenju ljudi.

V svojem razvoju je sovjetska komunistična stranka pogosto spreminjala svoj nauk in svoj strogi red. To je povsem naravno. Ker se spreminjajo okoliščine, se mora nujno z njimi vred spreminjati tudi taktika, kar bo priznala vsaka navadna politična stranka. A sovjetska komunistična partija ni navadna stranka, je nezmotljiva „cerkev“, ki se sklicuje na svoje nespremenljive zakone. Tudi ona trdi, da je vedno ista, čeprav se je mnogokrat oddaljila od svojega nauka. Zaradi te trditve pa je mnogokrat prisiljena zatajiti svoje spremembe ali pa mora drzno zatrjevati, da to sploh niso spremembe. Te trditve komunistična stranka v Sovjetski zvezi o svoji preteklosti še dokaj lahko postavlja. Pravoverni zgodovinarji imajo popolnoma proste roke, da krojijo zgodovino tako, kot jim to narekuje vodstvo stranke, za ostale zgodovinarje pa že država poskrbi, da jih prisili k molku. Na ta način se je tudi zgodilo, da je Trocki popolnoma izginil iz uradne komunistične zgodovine.

Dokler je bila komunistična zgodovina le zgodovina sovjetske komunistične stranke, je bilo to vprašanje še precej enostavno. Po letu 1945 pa je ta stvar postala mnogo bolj zapletena. Komunizem se je razširil daleč preko mej Sovjetske zveze. Komunistične stranke nadzorujejo vzhodnoevropske vlade in delajo skrb vladam v zahodni Evropi. Hočejo priti do popolne oblasti na Kitajskem in zanetiti prevrat v kolonijah jugovzhodne Azije. Te komunistične stranke, ki so nastale daleč proč od Sovjetske zveze, so mlajše in so večkrat še v tistih nujnih razvojnih stopnjah, ki jih je njihova mati — sovjetska komunistična partija — že prešla in jih sedaj noče priznati.

Kaj naj sedaj ta nadležna mati stori? Lahko se zlaže o svoji preteklosti in se pri tem nasloni na svoje prijatelje in druge sorodne stranke, ki naj potrdijo, da so njene bajke resnične, toda ne more tako enostavno slepomišiti s sedanjostjo, ki trdno stoji pred njo. Edino, kar lahko stori, je to, da besni in kaznuje. Taka je danes sovjetska komunistična stranka. Faze (dobe), ki jih ni priznala v svojem lastnem razvoju, stoji sedaj pred njo kot dejstva, ki jih ni mogoče zanikati v razvoju njenih sate-litov in jih zato obsoja kot krivoverstvo.

Katere so te faze: Prva je intelektualni marksizem; druga leninistična revolucija; tretja: stalinistični nacionalizem, ki pa so ga sedaj zopet odstranili. Poglejmo si te posamezne razvojne dobe!

Nasprotniki komunizma pogosto odklanjajo intelektualni marksizem, kot

bi bil le sama despotska propaganda, ki je na isti duhovni višini kakor večina tistih, ki ga zagovarjajo. Vendar pa ni res tako. Karl Marks, ki je razgibal 19. stoletje, ni tega dosegel z grožnjo, s silo ali z uvedbo cenzure, temveč z umsko analizo, ki je večkrat pravilna, včasih otipljivo zmotna, toda vseskozi globokoumna.

Njegov nastop je prišel kakor nevihta. Spremenil je takratno mišljenje tako, da je bilo popolnoma nemogoče, da bi tisti, ki so bili za njim, mogli še tako misliti (razen, če so bili neozdravljivi romantiki), kot so mislili ljudje, ki so živeli pred njim. Marks je bil predvsem humanist, ker je verjel v svobodno uporabo človeškega uma. Bil pa je tudi človekoljub, ker se je navduševal za človeško srečo. Prava Marksova veličina je v njegovi zgodovinski analizi. Žal pa si je pridobil večjo slavo, a manj upravičeno, kot prerok. To pa je smešno, ker so se vse njegove napovedi izkazale kot zmotne.

Bistveno so bile zmotne zato, ker Marks ni bil praktičen človek. Njegova ostra socialna analiza se je omejila le na preteklost, ki jo je lahko z gotovostjo tolmačil, ker mu je bil že znan odgovor; ko pa je pogledal v bodočnost, se je izgubil. Prav posebno pa ni nikdar razpravljajal o najvažnejšem vprašanju vsake revolucije — o vprašanju oblasti. Kadar koli se je približal temu odločilnemu vprašanju, je zavil svoje premissljevanje v nordijsko besedičenje in brezpomembno posploševanje o brezrazredni tisočletni dobi ter o odpravi države. Tudi če bi bila marksistična analiza resnična, vseeno ni nujno, da bi se iz nje moral razviti moderni sovjetski komunizem. Marks enostavno ni imel nobenega pojma o bodočnosti, katere prerok naj bi bil.

To dejstvo pojasnjuje drugo fazo komunizma: leninistično revolucijo. Lenin je bil prepričan marksist. Sprejel je marksistično razlago zgodovine in analizo družbe. Toda ker je bil tudi praktičen revolucionar, je potreboval več, kakor pa mu je mogel Marks nuditi. Potreboval je jasen pojem o bodočnosti in tehniko, s katero je mogoče doseči in izvrševati oblast. O tem pa ni bilo niti črke v Marksovem delu. Marks je imel revolucijo za neizogibno, vendar pa se ni prav nič mučil z njenimi metodami ali podrobnostmi. „Ne poznam nobenega socialista, ki bi se bavil s temi vprašanji,“ toži Lenin, ko se muči z izvrševanjem oblasti. „Ničesar niso pisali o tem v svojih učbenikih niti boljševiski niti menjševiski.“

Zato je moral Lenin dodati maksizmu precejšen del, če je hotel da bo uspel. Lenin je res to storil, toda njegovi dodatki so često spremenili značaj marksizma. Tako je Marks odklonil kmete kot neozdravljive konservativce (njihova konservativnost je razbila vse njegove upe leta 1848). Lenin se je dobro zavedal, da ne bo mogel nikdar zanetiti revolucije, dokler ne bo kmečke opozicije spreobrnil ali pa jo nevtraliziral. Prišel je z revolucijo. Ko so imeli kmetje opraviti s požiganjem graščin, je našel način, s katerim jih je potem razdelil.

Predvsem je Lenin uvedel dve novi stvari o marksizmu: tehniko, kako se je treba polastiti oblasti skrivoma pod pla-

(Nadaljevanje na 3. strani)

Stalin likvidira Marksa

(Nadaljevanje s 2. strani.)

ščem že obstoječih strank, ki pa jih potem lahko uničijo, in navodila, kako se zagotovi strogi red v stranki, s stalnim zatrdjevanjem, da je taktika del dogme.

Dejansko je bil Lenin oportunist, toda zaradi discipline v stranki je vztrajal pri tem, da je vsaka nova praktična poteza del navdihnjenega evangelija. Zato je besno obsodil kot krivoverce vse, ki so zagovarjali drugačno taktiko, čeprav bi ta taktika lahko pozneje postala potrebna in bi jo seveda takrat proglasili za pravilno. In ker je bil razumnik, je istočasno dovolil svobodo razglabljanja in objavljanja na čisto intelektualnem področju. Največ je Lenin prispeval h komunističnemu nauku s svojo taktiko in umetnostjo potvarjanja političnih in intelektualnih virov, ki se je izkazala za zelo uporabno.

Lenin je imel dovolj sreče, da je umrl prej, preden bi bil moral izbirati med dvema vrstama načel, ki sta ločili njegove naslednike: med trockizmom, ki je bil neposredno nadaljevanje njegove lastne politike svetovne revolucije, in stalinizmom, ki se oportunistično oddaljuje od nje (naravno je, da bi bil Le-

nin prav tako sposoben tudi za ta korak). Dasi je Trocki verno nadaljeval dosledno Leninovo politiko, vendar lahko Stalin upravičeno trdi, da je poddedoval značilnejši del Leninove politike — to je njegov oportunističen. Ni stvarne razlike, ki bi ločila Stalina od Lenina, dejanska razlika je le med lenino-trockizmom in lenino-stalinizmom, ker je Leninov element obema skupen.

Lenin in Stalin sta spreminjala svojo taktiko z vrtoglavih cinizmom ter sta izpovedovala popolno doktrinarno doslednost in obsojala kot krivoverce vse tiste, katerih spremembe se niso ujemale z njunimi. Edina razlika je v tem, da je Stalin doživel že trikrat toliko let kot Lenin in je zato imel trikrat več časa za svoje spremembe. Likvidiral je generale, ki so se leta 1937 nameravali zvezati z Nemci, sam pa je isto storil leta 1939. Odstranil je Trockija, ker je leta 1927 oznanjal narodno razredno borbo, sedaj jo sam zagovarja. Leta 1941 je trdil, da sta komunizem in narodno odporiško gibanje isto, danes pa obsoja narodno neodvisnost kot malenkostno buržuazijsko zmoto. V Franciji in Italiji je leta 1945 snubil dobro stoječe kmete, sedaj pa jih zmerja z reakcionarnimi kulaki.

Kravčenkova razprava v Parizu

V Parizu se je zaključila največja razprava zaradi obrekovanja, kar jih je bilo v tem stoletju. Ta razprava je skozi več mesecev (z nekaterimi presledki) vabila francosko javnost v sodno dvorano.

Sodišče je razpravljalo o na videz čisto navadnem primeru. Neki Sim Thomas je napisal v francoski komunistični leposlovni tednik „Les Lettres Françaises“ članek, v katerem je obtožil Viktorja Kravčenka, avtorja znane knjige „Izbral sem si svobodo“, da je pijanec, izdajalec in agent tajne ameriške službe; dalje, da se izdaja kot pisec omenjene knjige, ki sramotno blati sovjetsko vlado, katere pa da sploh ni sam spisal.

Zaradi tega obrekovanja je nastal sodni postopek, kajti Kravčenko je vložil proti omenjenemu tedniku oz. proti odgovornemu uredniku tožbo. Če bi bil Kravčenko Francoz ali Amerikanec, bi se razprava verjetno končala že v par dneh in v javnosti ne bi vzbudila zanimanja. Toda Kravčenko je Rus in poleg tega še bivši višji sovjetski funkcionar, ki je leta 1944 zapustil svojo službo pri sovjetski komisiji za nakupe v Washingtonu ter se odločil, da ostane v Ameriki. Dve leti kasneje je izdal pre-

senetljivo knjigo z naslovom „Izbral sem si svobodo“, v kateri je odgrnil temno stran sovjetskega režima, vso njegovo nizkoto, grozodejstva in tiranijo.

Razprava, ki bi se lahko omejila samo na tehnično vprašanje, kjer bi bilo treba ugotoviti, če je Kravčenko res pijanec ali trezen človek, obrekovalec ali poštenjak itd., se je spremenila v razpravo proti Sovjetski zvezi. Kravčenko je verjetno zahteval sodno razpravo v Franciji zato, ker je v tej državi možno v največjem obsegu predložiti dokazno gradivo. Večina prič, ki jih je pripeljal Kravčenko, so bili ruski begunci iz taborišč za razseljene osebe v Nemčiji. Ena za drugo so te priče pripovedovale do najmanjših podrobnosti svoje trpljenje: kako so bile aretirane zaradi obdolžitve, katerih sploh niso razumele, o mučenju, o njihovem ujetništvu in o izkušnjah iz sovjetskih koncentracijskih taborišč, kjer so jetniki nečloveško stradali in morali opravljati najtežja dela. Vsaj tri izmed teh prič so povedale, da so bile zaprte v celicah, kjer je bilo natlačeno okrog 100 jetnikov in niso imeli niti toliko prostora, da bi se mogli vleči na tla.

Med jetniki so bili najrazličnejši lju-

dje: ukrajinska kmetica, železniški delavec, profesor matematike, zdravnica, mornar. Ti vsi sedaj potrjujejo s svojimi odkritimi in podrobnimi izjavami črne strani sovjetskega sistema, ki jih je Kravčenko opisal v svoji knjigi. Toda najbolj pretresljivo izpoved o Kremlju je podala Margerita Neumann, žena ali vdova — cesar niti sama ne ve — najvplivnejšega nemškega komunističnega voditelja Heinza Neumanna. Z jasno besedo je povedala, kako so njegova moža aretirali leta 1937 v Moskvi zaradi „ideološkega odklona“, kako je bila poslana v Kazakistan, kjer je urejena skupina koncentracijskih taborišč na površini, ki je dvakrat tolikšna kot Danska. V teh taboriščih je bilo prostora za 800.000 jetnikov. Bile so večinoma ženske. Moške navadno pošiljajo v mrzljive kraje bolj proti severu in v Sibirijo.

Toda še hujša obtožba je prišla na vrsto ob koncu njene izpovedi, ko je pripovedovala, kako so jo v januarju 1940. leta, ko je bil podpisan sporazum med Ribbentropom in Molotovom o sovjetsko-nacističnem sodelovanju, pripeljali nazaj v Moskvo in ji sporočili, da je njena kazen na petletno ječo spremenjena v enoletni izgon iz Sovjetske zveze. Neumannova je nadalje povedala, kako so jo skupaj z nemškimi, avstrijskimi in madžarskimi komunisti pripeljali z vlakom v Brest Litovsk, kjer so jih agenti NKVD izročili SS-ovcem. Ob predaji so izročili Sovjeti tudi natančne podatke o preteklosti vsakega ujetnika.

Obrambne priče (t. j. v prid obtoženega lista oz. urednika) bi lahko razdelili v dve vrsti. Na razpravo so prišli francoski, ameriški in angleški komunisti — preprosti ljudje in fanatiki —, ki so na podlagi svojega potovanja po Sovjetski zvezi pričali o čudoviti gostoljubnosti in veselih obrazih, katere so videli okoli sebe. Na drugi strani pa so bile tudi sovjetske priče, ki so prišle na razpravo z letalom naravnost iz Moskve in so bile izredno skrbno poučene, kako morajo nastopati. Med bivanjem v Parizu so jih v poslopju sovjetskega poslanstva skrbno čuvali.

Vsi ti ljudje so imeli nek skupni izraz, kjer sta se mešala trdota in negotovost. Najvidnejši med njimi je bil general Rudenko, ki je prišel pred sodišče v svoji častniški uniformi, okrašeni s svetlimi odlikovanji. Svoj govor je pričel s petminutnim zmerjanjem Kravčenka, katerega je končno imenoval „zločinca, ki nima para v zgodovini zločinstva“. Ko mu je Kravčenko odgovoril in se dotaknil tega, o čemur je vsakemu sovjetskemu državljanu sploh prepovedano misliti, namreč sporazuma med Ribbentropom in Molotovom (t. j.

med Hitlerjem in Sovjetsko zvezo), je sovjetski general prav tako „slovesno“ brez odgovora odkorakal s sodišča, kakor je prišel.

Tu je priče so govorile skoraj pate tično. Dr. Hewlet Johnson, ki so ga nekateri francoski časopisi označili za „canterburijskega nadškofa“, je izjavil, da je Kravčenkov oris Stalina groteskna karikatura; on da je namreč sam imel dolg razgovor z generalisimom Stalinom in je bil presenečen nad Stalinovim dostojanstvom in nad njegovimi pravilnimi potezami v obrazu. To naj bi bil po njegovem „dokaz“, da je sovjetski režim pravilen, zato ker ima Stalin pač lep obraz. Drugi — Zilliacus — je menda v bistvu hotel povedati, da sovjetski režim ne bi bil mogoč v zapadni Evropi, da ga pa rusko prebivalstvo lahko prenaša, ker je vajeno takih razmer. Na vrsto so prišli potem francoski tovariši, ki so pričali, kakšno vlogo so imeli ravnatelj lista „Les Lettres Françaises“ pri francoskem odporiškem gibanju in so hoteli iz tega enostavno napraviti zaključek, da jih njihova preteklost opravičuje in da jim daje pravico do obrekovanja.

Ta razprava je vsebovala precej eksplozivnih snovi. Povsem razumljivo je, da Kremelj sovraži Kravčenka in se ga tudi boji, ker to ni nikak reakcionar, temveč socialni revolucionar, ki se prav dobro zaveda dejstva, da sovjetska revolucija ni uspela. Za Kremelj bi bilo pač bolje, če bi se za omenjeno knjigo sploh ne brigal in zadevo uredil izven sodišča. Ne moremo se znebiti misli, da bo zaradi poteka te razprave marsikateri visok predstavnik komunistične stranke zelo vznemirljen.

(„The Spectator“.)

*

Ta dolgotrajna razprava se je končala z razsodbo v prid Kravčenka: obtožena urednika omenjenega komunističnega lista Claude Morgan in Andre Wurmser sta bila obsojena radi obrekovanja tožitelja Kravčenka na 10.000 fr. frankov denarne kazni, 100.000 fr. odškodnine in na povračilo sodnih stroškov, ki bodo najbrž presegali 1 milijon fr, ter na objavo te razsodbe na naslovni strani njihovega lista.

Razsodbo v gornji obliki je sodišče izreklo:

1. ker sta obtožena trdila, da Kravčenko ni pisec omenjene knjige „Izbral sem si svobodo“ in da je navaden slepar in pijanec. Kajti za nobeno od teh obdolžitev nista mogla doprineti dokaza;

2. ker sta označila Kravčenka brez dokazov kot izdajalca in agenta ameriške tajne službe;

3. zaradi drugih razžaljevih obdolžitve.

Kapelski punt

Zgodovinska povest

Spisal
dr. Ožbolt Jlaunig

(Nadaljevanje)

24.

Večjemu oddelku Korošcev je pove-ljeval Franc grof Rosenberg, tedanji ženeški gospod. Vojaki so ga imeli radi, saj je bil doberščen poveljnik, ki je ljubil svoje vojake. Bil je sam hraber in se ni bal nobene nevarnosti. Vzpodbujal je svoje vojake k pogumu. Navdušeno so mu odgovarjali: Mi gremo z veseljem v boj!

Tudi v turškem taboru je postalo kmalu vse živo. Pel je boben in slišalo se je od daleč kričanje in ropotanje voz.

Kakor je bilo pričakovati, so Turki res udarili na avstrijske čete. Grof Rosenberg je stal s svojim krdelom ob rimski utrdbi. Močno se je tresla zemlja, ko so dirjali Turki na čilih, malih konjih proti utrdbi. Bili so že čisto blizu in Avstrijcem bi se bilo slabo godilo, zakaj Turkov je bilo kot listja in trave.

Topovi so grmeli, krogle so švigale, tu in tam je padla granata in razmesarila vse, kar je bilo v bližini. Tu je pa-

del vojak, zadet od progle, tam so dirjali konji brez jezdeca, glasno hrzali in begali čez trupla mrtvih in tudi še na pol živih vojakov, ki so stokali od stranskih bolečin. Bilo je krvavo klanje; že so bili Avstrijci potisnjeni čisto v zago-to, še trenutek in izgubljeni bi bili vsi, nesmiljeno bi jih Turki posekali in postrelili. Toda čuj, naenkrat zadonijo od strani izza nekega hribočka trobente. Z veliko silo derejo huzarji grofa Aichelburga pešcem na pomoč. S silnim krikom se zaženejo med prodirajoče Turke, neusmiljeno sekajo po turbanih, da so padale glave kakor bi sekal mak. Turki so prestrašeni obstali, avstrijski pešci so se mogli oddahnuti in umakniti proti taboru po precej ozki poti. Ob straneh pa so bila močvirna tla. To je opazilo krdelo turških jezdecev. Hitro se odcepijo od glavne čete ter zdirjajo za bežečimi Avstrijci.

Med temi pešci sta bila tudi Tomej in Andrej. Hrabro sta se borila ves čas, marsikateremu Turku sta upihnila luč življenja, stala sta vedno v prvih vrstah, kjer so najbolj švigale krogle. Ko je došla pomoč, sta bežala z drugimi tovariši po ozki poti.

„Tomej, to je naša nesreča!“ pravi Andrej. „Turki nas potisnejo v močvirje.“

„Sva dosedaj srečno odnesla pete, jih bova še tudi zanaprej,“ ga pogumno to-laži Tomej.

„Neka temna slutnja me navdaja, da bom padel. Pozdravi mi Anko in bodi ji zaščitnik, saj je sedaj sirota!“

„Andrej, vse storim zate, saj veš, da sva si bila vedno dobra in tudi Anko sem ljubil.“

„Bog te obvari!“ reče še Andrej in v tem trenutku nastane strašen krik. Turki so na urnih konjih dosegli bežeče Avstrijce, ki so se gnetli naprej po ozki cesti. Zdajci so pridrli Turki med nje in sekali na vse strani. Da bi se Avstrijci rešili, so krenili v stran, a to je bila njihova poguba. Vsled močvirnih tal so se začeli pogrezati. Vedno bolj globoko so lezli v zemljo. Ko so Turki to zapazili, so jezdec na konjih sekali po nesrečnih vojaki.

Tomej je bežal naprej in se srečno preril na suho, od koder je mogel bežati proti taboru. Izgubil je Andreja izpred oči. Ravnokar so pridrveli štirje jezdeci za gručo, v kateri je bil Andrej. Rešitve ni bilo druge kakor skočiti v stran. Tako je storil tudi Andrej — a gorje — ni mogel dalje; komaj je hotel dvigniti desno nogo, se je pogreznil z levo tem bolj globoko. Vihtel je z rokami, da bi se dvignil iz močvirja, toda nikamor se ni mogel ganiti. V tem pridirja Turek bliže njega. Andrej se mu postavi nasproti in hoče nastaviti puško v obrambo, a pregloboko je tičal v močvirju, da se ni mogel dosti hitro kretati. Bliskoma zavihti Turek meč ter udari Andreja po glavi, da se skloni z vzklikom: Jezus, Marija, ves okrvavljen na tla in v kratkem za vedno zatisne svoje oči.

Tako je našel Andrej smrt daleč od

svoje domovine in ljubljene sestre kot žrtev pisarjevega maščevanja.

Prepozno je prišla tem vojakom pomoč. Ko so se skoraj že vsi pogreznil v močvirju in so jim posekali Turki neusmiljeno glave, so šele pognali topničarji sovražnika v beg.

Cesar Jožef, ki je imel v bližini svoj tabor, je moral vse to gledati. Silno vznemoljen vsled tega poraza in bolehen se je vrnil na Dunaj.

Le neznatno število je bilo onih, ki so srečno odesli pete pred ljutim Turkom. Med temi je bil tudi naš Tomej. Vesel, da si je rešil življenje, je bil vendar potrt, ker je izgubil svojega najboljšega prijatelja; ni imel nobenega veselja več in tako mu je bilo zelo všeč, da se boj proti Turkom še nadaljeval.

Cesar Jožef je imenoval v tem času pri vojaki toliko priljubljenega generala Laudona za vrhovnega poveljnika cele vojske, ker je uvidel, da je le on prvi mož za vodnika vojne proti Turkom. Nastalo je silno navdušenje med vojak, vriskali so veselja in se objemali. Tudi koroški polk je odkorakal h glavni vojski ob Donavi, zakaj Laudon je imel namen zavzeti Belgrad. (Dalje prih.)

Pota, po katerih naj hodi tvoj otrok, hodi ti, mati, naprej, sicer bo otrok hodil po negotovih in krivih potih!

*

Tudi kmečko oko, tudi preprosta, neučena duša, osvetljena z lučjo vere, vidi in spoznava več, nego si misli kratkovidna, praznih besed naučena gospoda.

Dr. J. Ev. Krek

Ljudski običaji ob začetku maja

Maj je cvetoč mesec leta. Vsa pokrajina je tedaj že v zelenju in cvetju. Za naše prednike je bil že v davnih dneh začetek maja praznični dan. Na vasi je bilo vedno tedaj nenavadno veselo.

V krščanski dobi se je iz poganskih obredij preneslo praznovanje na svetnika, ki imata 1. maja god, namreč na sv. Filipa in Jakoba. Ker naj bi bil 1. maj dan cvetja, sonca in veselja, sta tudi svetnika na Gorenjskem priprošnjaka za lepo vreme in zoper točo.

Na Dolenjskem, n. pr. na Raki pri Krškem, na dan sv. Filipa in Jakoba sadijo kmetice fižol, češ da tega dne vsajen najbolj uspeva. Za vinsko letino pa tu velja pregovor, da mora biti o Filipovem in Jakobovem list vinske trte že tako velik, da se lahko z njim kozarec pokrije, potem bo dobra in obilna vinska letina.

O Filipovem in Jakobovem se ob ugodnem vremenu že pokažejo prve gobe. Zato pravijo na Selih pri Zagorici pri Mirni peči, da sv. Filip in Jakob gobe sejeta. Sploh sta ta dva svetnika skupaj s svetim Florijanom kmetu prava dobrotnika in so ti trije svetniki tako imenovani kmečki t(e)rjaci, pravi pomočniki in rešitelji, ki poznajo kmetove potrebe, križe in težave in mu prinašajo blagoslov. Ob Kolpi, v Mrzljakih in Bogovcih jima Slovenci postavljajo posebne „filipaše“, to je vrata, skozi katera izganjajo „blago“ (govedo), namreč ovijejo z bukovimi in brezovimi kitami (vejami). Izrecno poudarjajo, da je to v spomin in v čast sv. Filipu in Jakobu, dasi je to nedvomno starejši običaj, namreč krasitev vrat, verjetno nekdanj tudi živine, ko so jo na prvi „letni“ dan, spomladanski praznik, prvič gnali na pašo. V Prekmurju, n. pr. v Črensovcih, prav tako 1. maja okrasijo z raznim zelenjem, zlasti s čremzo, vrata na dvorišče, pa tudi živino in voz, če gredo tega dne na cesto. Čremzo Slovenci sploh zelo cenijo. Njene šibe morajo priti celo v cvetno butaro, v Zilji n. pr. neso k blagoslovu kar cel vršič čremze. Tudi na Raki za prvi maj vznikajo radi ovenčajo svojo živino z zelenjem in vriskajo.

Prav krašenje vrat, živine in voza dne 1. maja, in sicer tako ob Kolpi kot na Raki in v Prekmurju, lepo pričča, da je bil tudi Slovencem 1. maj nekoč praznik, kakor je še danes drugod po svetu.

Zelo slavnostno praznujejo prvi maj v Drašičih pri Metliki. Že v nedeljo pred 1. majnikom se odpravi skupina 4—5 fantov po vasi in pobira denar, s katerim bodo kupili „maj“ (drevo). Če ne naberejo dovolj, še sami primaknejo. Dva dni pred 1. majem gredo v gozd po „maj“. „Maj“ namreč kupijo pri kakem gospodarju. Biti mora čim višja smreka, vsaj 30—40 m; čim večji je namreč „maj“, tem več „kredita“ ima vas. Vasi se med sabo kosajo, katera bo postavila čim večji in čim bolj okrašen „maj“. Zato tisti dan pred 1. majnikom vsi v vasi, mladi in stari, ves dan pridno delajo. Ko namreč fantje po večurnem skrbnem iskanju le staknejo najvišjo in najmočnejšo smreko, jo poderejo in olupijo do „smrekovja“, t. j. do vršiča. Prične se krašenje. Od „smrekovja“ dol obesijo tri kroge, iz zelenja in cvetja spletene vence, tako da je spodnji krog najširši, vse deblo pa ovijejo z bršljanom. Na vršič „maja“ nataknejo veliko „bunko“, stekleno bučo. Prav tako nasadijo na „maj“ čim večjo državno ali narodno zastavo, tako da je daleč vidna po vaseh in da lepo vihra. Ko je „maj“ z združenimi močmi postavljen, tedaj kake štiri metre od zemlje nabijejo na deblo iz zelenja in cvetja spleteno veliko „srce“, skoraj do enega metra široko. Na „srce“ denejo državne in slovenske zastave, pa tudi kak značilen napis, kot n. pr. „Pozdravljeni, kateri pridete pred mene!“ ali „Pozdravljena, Kraljica majnika!“, včasih tudi kaj v čast in zahvalo vasi, ki je „maj“ postavila.

Poleg „maja“ postavijo po navadi še dva manjša, kakih deset metrov visoka mlaja, ki ju prav tako okrasijo, le „srca“ in napisa nimata. „Maj“ postavi-

vijo najrajši pri cesti, na najlepšem in najrazglednejšem kraju, da se vidi daleč naokrog. Proti večeru mora biti že postavljen. Ko ga postavijo, začno streljati „na štuk“, t. j. z možnarjem, zapojo in zaigrajo na tamburice, orglice, harmoniko, zadnji čas je igrala vaška godba na pihala. Streljajo v čast majniški Kraljici. Njej v čast velja tudi prva pesem „Splet kliče nas venčani maj“, nakar sledijo razne narodne. To traja kakih dve uri, od sedmih do devetih. Nato se vsi razidejo, le kaka dva fanta ostaneta v bližini „maja“ na straži. Gorje, če bi kdo prišel in „maj“ podžagal, to bi bila sramota za vas za večne čase! „Maj“ stražijo fantje ne samo prvo noč, marveč vse noči meseca majnika. Zadnji dan v mesecu „maj“ porušijo. Ko ga izkopljejo in položijo, najprej snamejo stekleno „bunko“, za katero je zlasti med otroki prava tekma, čigava bo. Saj drugo leto poskrbe za drugo steklenico. Nato odžagajo vršič.

Deblo samo dajo prvo nedeljo v juniju „na licitante“. Kdor več plača, tisti ga dobi. Denar iz „licitante“ porabijo za gostijo, na katero povabijo vse može in fante in tudi dekleta, ki so sodelovala pri postavitvi in okrasitvi „maja“. Zabavo imajo sami zase in drugim dostopni dovoljen.

Svoje dni so v Beli Krajini, n. pr. v Črnomlju, mlaj pripravili in ga v spredov nosili že prvo nedeljo po svetem Juriju. Prav tako so ga na to nedeljo postavljali tudi v Gotovljah pri Celju. Na vrhu je imel lep venec iz zimzelena. Tudi v krški okolici so ga še stavili do nedavnega, in sicer najrajši pred hišo kakega čednega dekleta v znamenje posebne časti in dobrih medsebojnih odnosov z družino. Tudi v ptujski okolici še vedno postavljajo majniško drevo, „majpan“, ne sicer vprav za prvi maj, pač pa kdaj v mesecu maju ali tudi kdaj pozneje. Pod vršičem z zastavo ima „majpan“ zataknen kratek drog, malo višje pa visi venec (krog), v katerem so obešeni darovi, košarica z vinom, potico, mesom in tudi denarjem. Ta denar je namenjen za tistega, ki se mu posreči, da po mastno namazanem obeljenem deblu pripleza do vrha. Ni to nikaka šala. Fantje, zlasti pastirji, se že cele tedne vadijo v plezanju. Res da je treba žrtvovati kake stare hlače, toda trud se splača. Vsa soseska je navzoča. Z navdušenimi vzkliki spremljajo plezalca. In ko doseže klin, zaigra godba in vse ploska. „Zmagovalec“ dobi vse darove na mlaju, tudi spodaj mu marsikdo stisne

kaj v roko in pa čast nekakega fantovskega prvaka v vasi ima.

„Maj“ praznujejo tudi v Brdih na Primorskem. Prvo soboto v maju ponoči postavijo fantje visoko brezo, mlaj, ki mu pravijo „mej“, na trgu ali kakem vidnem kraju. Vrh okrasijo z vencem („bijo“) kolačev in pomaranč. Otroci imajo pravico plezati po „meju“ in tisti, ki spleza do vrha, sme pobrati vse darove. Istočasno, t. j. ponoči na prvo soboto v maju, okrasijo fantje pridnim in vljudnim dekletom okna in vrata z rožami. Zaspanim, lenim, razuzdanim pa potresejo pred vrata pepel, tudi gnoj, in jim postavijo robido in kopri-vo. „Puncam“, ki za fanti letajo, postavijo slamnatega moža.

Mlaje, ki so jih po vsej verjetnosti tudi pri nas nekoč postavljali v praznovanje „zmladetka“, pomladi in v čast vaškim mladenkam, še danes kaj radi postavljajo na Koroškem. V Podjunu, nad Velikovcem so dosihdob fantje zvečer pred prvim majem skrivaj, brez vednosti gospodarja ali njegovih domačih, posekali najlepšo smreko, jo olupili in spravili v vas, kar je bilo zelo nevarno in težavno. Krone niso odsekali. Pod vrh so obesili venec iz smrečja. Na vse štiri strani so obesili zastave. Drevo so morali postaviti ponoči. Z verigami so ga pritrdili in tudi do jutra stražili, da bi ga fantje iz sosednje vasi ne odpleljali. Mlaj je moral stati do prve nedelje v mesecu ali do Florijanovega ali pa tudi do naslednjega žeganja. V hribovskih krajih, kjer je zemlja 1. maja še zmrznjena, postavijo mlaj v noči pred svetim Rešnjim Telesom na enak način. V Zilji je bila nekoč prav taka navada, da so spomladi, zlasti zvečer pred praznikom sv. Rešnjega Telesa, v tihi noči pred hišami mladenk in njim v čast postavili „maj“, tenko, visoko smreko, do vrha omajeno (obeljeno) in z zelenjem in venci ovito in okrašeno. Na vrhu so pritrdili lesenega petelina, pod petelinom pa križem dali dve leseni žablji. Takemu „maju“ so svoje dni v Zilji dejali tudi „bingale“.

S 1. majem, ki mu v Smrečju pri Svetem Joštu nad Vrhniko pravijo tudi „turjaki“, kar naj bi po tamošnji ljudski razlagi pomenilo nek spomin na turške čase, se prične prava pomlad, vendar pa mora „o trjacihi biti še voz slame in voz mrve“, pa tudi še druge zalo-ge, zakaj, kakor pravijo na Krasu:

„Maj gleda, če je v skrinji kaj“, se pravi, da splošno začne meseca maja kaj rado vsega primanjkovati.

Šmarnice

Prvi maj je tudi prvi dan prelepega Marijinega meseca, prvi dan šmarnice. Že v 16. stoletju je na Nemškem izšla knjiga z naslovom „Duhovni maj“. Ta knjiga je mesec maj razdelila v štiri tedne in vernike spodbujala, naj gredo prvi teden na zelene travnike in premišljejejo Jezusovo in Marijino življenje in trpljenje; drugi teden naj obišeje vrtove in zelenjavo in premišljejejo najvažnejše kreposti po zgledu Jezusovem in Marijinem; tretji teden naj si ogledajo sadovnjake. Ob sedmih rodovitnih vrstah naj se spominjajo sedmih Jezusovih besed na križu; četrti teden naj si pripravijo zdravo in koristno majniško kopel, da bodo pridno delali in bo duša zdrava, prosta sleherne bolezn. Kot Marijina pobožnost so se šmarnice začele v 18. stol. v Italiji in že pred kakimi sto leti, leta 1851, so prvič imeli šmarnice v Ljubljani v bogoslovnem semenišču. Pobožnost se je razširila tudi po drugih zavodih in župnijah in se je kaj priljubila slovenskemu ljudstvu. Že spocetka so bile šmarnice „mesec Marije ali častenja presvete Device Marije skozi eden cel mesec z vsakdanjimi premišljevanji, z molitvami in zgledi iz življenja svetnikov“, kakor se je glasil naslov prve slovenske šmarnične knjige, ki jo je leta 1842 izdal Davorin Trstenjak.

„Šmarnice“, imenovane po majniških cvetlicah šmarnicah, so kmalu pričeli opravljati tudi izven cerkve, doma na vasi pri svetih znamenjih. Ni je namreč zlepa na Slovenskem vasi, ki bi ne imela v svoji sredi če ne cerkvice, pa vsaj kapelice ali križ. Po navadi imajo naše vasi, vsaj na Notranjskem, n. pr. v Knežji njivi pri Logatcu, po troje svetih znamenj, pred vasjo, sredi vasi in na koncu vasi. Podobno tudi na Štajerskem, n. pr. v Spuhlju pri Ptujju. Prav na Štajerskem, po vesnicah po Ptuj-skem polju in v Slovenskih goricah skorajda pri vseh svetih znamenjih, zlasti tistih, pri katerih so blagoslavljal velikončni žegen, verni vaščani opravljajo majniško pobožnost. Seveda dekleta ta sveta znamenja, kolikor že niso od Velike noči okrašena, znova prelepo ovenčajo. Mariji „posodijo“ rož, da je veselje.

Čudoviti so ti majniški večeri! Ko nastane mrak in ljudje povečerjajo in zavzoni pri cerkvi ali vaški kapeli „večno luč“ (angelovo češčenje), glej, se sredi vasi ob svetem znamenju zbere vsa vas. Modri očetje in živahni mladeniči, skrbne matere in smehljajoča se dekleta, stare babice s stolčki in živ vaški otroški drobiž. Pred Marijino podobo prižgo sveče. Dekleta prično Marijino pesem, ki jo za njimi povzame staro in mlado.

Sledi duhovno branje ali rožni venec z litanijami Matere božje. „Molec“, po navadi najpobožnejši in najuglednejši mož v vasi, ki moli tudi ob sedminah pri mrliču in je tudi sicer nekak vaški „svečenik“, vodi vso pobožnost. Včasih ga nadomestuje tudi kaka ugledna mladenka iz Marijine družbe.

Skrivnosten je majniški večer. Na nebu žaré biseri migljajočih zvezd, po sočnih tratah in v mladem žitnem bilju ubirajo svoj nočni spev črički, po cve-točih jablanah in hruškah žužljajo hrošči ali se spreletavajo prve šentjanževe muhe — kresnice; v grmovju žgoli slavček in tudi vaški potok ali studenec pošumljava in poživlja mehki božajoči majniški večer. Vse stvarstvo je kakor čudovita kitara, polna lepih melodij, ki spremljajo molitev in petje verne soseske. Vsa vas je kakor ena družina, zbrana okrog nebeške Matere Marije, pod katere varstvo se zateka. Zlasti lepe so „šmarnice“ ob nedeljskih večerih, ko so pete litanije. Meseca maja je vse kakor poživljeno.

VZGOJNI UTRINKI:

Samoobvladanje in samostojnost

Pri vzgoji otrok moramo zlasti paziti na pravilno vzgojo otrokove volje, če hočemo vzgojiti značajan rod, kot je pel Gregorčič:

Da bomo narod poštenjakov,
da bomo narod vrlih mož.

Otroka moramo navaditi vztrajnosti, potrpežljivosti, skromnosti in zadovoljnosti, da se bo otrok vadil v samoobvladanju. Pa še in še moramo poudariti važnost samoobvladanja. Brez tega ni samostojnosti ali močnatosti, ki jo morajo doseči tako fantje kot dekleta.

Značajan človek se ravna vedno po svojem prepričanju, ki ga je pridobil z resnim premislekom in ki ga tudi brez tehtnih vzrokov ne menja. Le lahko-miselnež je danes tega, jutri drugega prepričanja. Navaditi moramo mladino, da bo ponosna na svoje prepričanje. Samozavest ni prevzetnost. Samozavesten človek ve v vsakem primeru, kako se mu je dostojno vesti. Le če ga verodostojen človek pouči, da spozna zmoto, bo menjal svoje prepričanje. Spoznati zmoto in ostate v njej pa ni znak močnega značaja, temveč znak omejenosti in svojeglavosti.

Ni pa lahko ravnati vedno samostojno in močnato. Ko otroci odrastejo in jih mika družba sem ali tja, se bosta fant ali dekle le tedaj znela upreti raznim skušnjavcem, če smo ju že izza mladih dni vadili v samoobvladanju in samostojnosti. Zelo koristno je izpraševanje vesti vsak večer. Če otrok zvečer premisli, kaj je bilo čez dan napak, se bo jutri bolje vedel varovati pregreškov. Sodil bo sam sebe in se navadil, da mu bo mirna vest merilo njegovih dejanj. Kar lahko zagovarja pred svojo vestjo, to sme in mora storiti vselej, tudi če se mu njegovi sovrstniki posmehujejo ali če jo tovarišice prezirajo.

Zato zahtevajmo od otroka, da samostojno opravlja njemu poverjena dela in da se tudi za šolo resno in skrbno pripravlja. „Četudi se sošolci gredo igrat, preden so spisali naloge, se boš ti šel, ko boš spisal in se naučil; čeprav druge deklice ne izdelajo ročnega dela do določenega dne, ga boš ti, potem boš pa prosta za igro in zabavo.“ Tako v otroških letih. — V mladeniških letih sinu ali hčeri ne bo treba več zapovedovati. Samostojno bo izvrševal svoje dolžnosti.

Največ pa pridobi mladina, če vidi pri svojih starših zgled samostojnosti in močnatosti. Če n. pr. oče izvršuje svoje verske dolžnosti, čeprav se mu sosedje smeji, ali če mati vestno varčuje, četudi jo znanec pomilovalno pogleduje, imajo otroci brez besed najboljši nauk o krepkem značaju.

Za naše gospodarje

Oddaja živine v letu 1949

Šele sedaj je končno veljavno določeno, koliko morajo posamezne dežele oddati klavne in plemenske živine v letu 1949. Kolikor so kmetovalci do sedaj oddali živine, jim je to seveda šteto že v dobro predpisa oddaje, ki ga bodo šele sedaj dobili za leto 1949.

Skupni predpis oddaje živine je za tekoče leto za Koroško za 8 odstotkov višji od lanskega. Zvišan je predvsem predpis o oddaji plemenske živine. V letu 1949 mora namreč oddati Koroška 3050 glav plemenske živine, medtem ko je bilo v letu 1949 predpisano le 500 glav.

Predpis oddaje svinjskega mesa je za leto 1949 določen na 1500 ton. Od tega predpisa pa bodo dobili 65 odstotkov po pogodbah, ki so jih kmetovalci sklenili oziroma prevzeli za pitanje svinj, za kar bodo dobili cenejša krmila.

Tako je za letos le neznatno zvišan predpis v oddaji klavne živine, pač pa je malo bolj zvišan predpis o oddaji plemenske živine. To plemensko živino bo morala oddati Koroška deloma za izvoz v druge zvezne dežele, deloma pa za izvoz v inozemstvo. Tudi od predpisane oddaje mesa ne bo vse meso porabljeno na Koroškem, precej ga bodo izvozili v druge zvezne dežele, zlasti pa na Dunaj.

Oddaja slanine od svinj pri domačem zakolu je določena tudi za leto 1949 in sicer v isti višini kot dosedaj.

Koroška deželna vlada je skupno predpisano količino (kontingent) o oddaji zavezane plemenske in klavne živine razdelila že na posamezna okraj. Glavarstva. Pri tem je bil odločen predlog, ki sta ga izdelala deželni prehranjevalni urad in pa deželna kmetijska zbornica. Ta predlog pa je bil spet napravljen na podlagi štetja živine v decembru 1948, upoštevali pa so pri tem deloma tudi krajevne razmere.

Okrajna glavarstva pa morajo sedaj ta predpisani kontingent porazdeliti na posamezne občine, županstva pa naprej na posamezna kmečka gospodarstva. Pri določanju predpisov morajo županstva vpoštovati predvsem navodila in naročila, ki jih dobijo od okrajnih glavarstev, pri predpisih morajo sodelovati tudi občinski preskrbovalni odbori. Nepravilno bi bilo, ako bi se pri določanju predpisov za posamezna gospodarstva ne ozirali na resnično možnost oddaje. Pri tem morajo županstva vpoštovati predvsem, kakšno vrsto živali redijo kmetovalci, nadalje tudi, kakšna je krma in koliko krme imajo kmetovalci. Nepravilno bi bilo, da bi dobila enake predpise o oddaji živine dva kmeta, ki imata sicer isto število živine v hlevu, toda eden ima dobro in zadosti krme, drugi pa slabo in malo krme.

O višini predpisa oddaje dobi kmetovalec pismeni odlok. V odloku mora biti označeno, do katerega roka (termina) je treba živino oddati. Višina predpisa oddaje mora biti označena v kilogramih mrtve teže. Pri tem mora biti posebej navedeno, koliko je treba oddati svinjskega in koliko govejega mesa, to se pravi, koliko mrtve teže enega in drugega.

Predpisu o oddaji svinjskega mesa je mogoče ugoditi le z oddajo svinj. Predpisu o oddaji ostalega mesa pa je mogoče ugoditi le z oddajo goved, telet, svinj, ovc ali konj ali pa tudi z oddajo plemenske živine.

Proti odloku o oddaji živine je dopustna pritožba, ki jo je treba vložiti v teku 14 dni po prejemu odloka o oddaji živine. Pritožbo je vložiti pri pristojnem županstvu ali okrajnem glavarstvu. Pritožba ima odložilno moč.

Pri oddaji plemenske oziroma delovne živine je važno tole: pri živalih, ki tehtajo preko 400 kg žive teže, dobi kmetovalec vpisano, da je oddal 175 kg mrtve teže. Pri volih se računajo kot mrtva teža 40 odstotkov od teže, ki je

označena na sklepnem listu in je bila ugotovljena na uradni tehtnici.

Pri mladi goveji živini, to je pri telicah, juncih in mladih bikih se računa mrtve teže 135 kg, ako so tehtale živali manj kot 400 kg žive teže. Za mlade bike, ki jih kupi na plemenskem sejmu

Oddaja jajc za leto 1949

Kurjerejci so pričakovali in so se že veselili, da bodo mogli v tekočem letu prosto razpolagati z jajci. Ministrstvo za kmetijstvo pa je odločilo drugače in je tudi za leto 1949 predpisalo sedaj oddajo jajc in sicer v isti izmeri kot preteklo leto, to je 40 jajc za vsako kokoš.

Vendar pa so važne pri tem predpisu o oddaji nekatere olajševalne spremembe v primeri s predpisi lanskega leta.

Od skupnega števila kokoši se odšteje toliko kokoši, kolikor je oseb v skupnem gospodinjstvu kurjerejca. Teh kokoši sme biti največ 10. Za te kokoši ni predpisana oddaja jajc. Do sedaj je to določilo veljalo le za kmečke kurjerejce, sedaj je to olajševalno določilo veljavno za vse kurjerejce.

Maj na vrtu

Sedaj smo vendar prišli skoro v pravi tir. Če bo maj ugoden, bo zavrnil pomladanske zamude zaradi prevelike suše.

Zgodnje kapusnice in solata nam rastejo na gredah, treba jih je pleti kot vse ostale grede. Če bo suho, bomo tudi zalivali in sicer s postano vodo. Kapusnicam zelo ustrezemo z zalivanjem z gnojnic. Grah damo malo pepela. Ko je za ped visok, ga obsujemo in mu natakemo šibe, da se ovija po njih. Koncem maja bodo sadike poznih kapusnic že dosti velike za presajanje na grede. Ako so se malo zakasnile, jih presadimo prvi teden v juniju. Zgodnje kolerabe imamo že na gredi, mudi se jim pa ne, ker grede rade v cvet, če jih zaloti slana. Koncem maja do srede junija posadimo še sadike pozne kolerebe. Istočasno bomo presadili zeleno na gredo. Za dodatek k juhi ali drugim jedilom je potrebujemo malo; zelo dobra je zelena kot solata. V ta namen skuhamo gomolje in jih pripravimo kot krompirjevo solato. Važnejše je pa zaradi živine, da nasadimo veliko zelene. Kravam jo kuhamo z žitom in lanenim semenom pred in po telitvi.

Maja bomo sejali **endivijo, radič** pa sejemo v presledkih od aprila do avgusta. Tudi **por** lahko že ta mesec posadimo na prosto. Por nam v mnogih primerih nadomešča čebulo. A medtem ko sadimo čebulo vrh grede tako, da potisnemo le dobro polovico čebulčka v prst, naredimo za por 15 cm globoke jarke in ga sadimo v te jarke po 15 cm narazen. Jarki se polagoma sami zasipujejo, popolnoma jih pa zasujemo 1. do 5. septembra in še obsujemo por do listov, da dobimo na ta način dolga bela stebila. Por uporabljamo razen za juho tudi za omake in kuhanega in ohlajenega kot solato s kisom in oljem. Por potrebuje močno pognojeno zemljo in mu lahko gnojimo v nasprotju s čebulo tudi s svežim hlevskim gnojem.

Potem je maj tudi mesec **kumar** in **buč**, ki jih posadimo kar na prosto. Če smo jih pa že prejšnji mesec posadili v lončke, presadimo rastlinice po 15. maju na prosto. Kumare in buče zahtevajo veliko gnojnine, vlage in gorkote. Kumaram gnojimo še posebno s perutninskimi gnojem.

Fižol sadimo 5. do 10. maja in sicer ne pregloboko. Vrtnarji pravijo, da mora fižol slišati zvonjenje. Nizek fižol sadimo v 3 vrste na gredo, zgodnje sor-

kaka živinorejska zadruga, se računa mrtve teže po 150 kg. Te navedene številke veljajo za oddajo plemenske in delovne živine, ki gre iz dežele kakor tudi za živino, ki ostane v deželi.

Ako torej kmetje med seboj kupujejo plemensko ali delovno živino, dobi prodajalec potrdilo, da je oddal oziroma zadostil predpisu o oddaji živine in kipec mora oddati sledeče količine klavne živine (izraženo v mrtvi teži):

- za bike, krave in telice 175 kg,
- za mlado govejo živino pod 400 kg žive teže 135 kg,
- za vole 40% žive teže.

Kolikor oseb je torej v skupnem gospodinjstvu kmeta, ki dobi predpis o oddaji jajc, za tolikokrat po 40 jajc mora biti letos predpis o oddaji jajc manjši od lanskega predpisa. Na to naj kmetovalci sami pazijo.

Za vsako oddano jajce dobijo rejci po 40 grošev ali za 1 kg jajc po 7.20 šil.

Kolikor jajc rejec odda v smislu odloka o oddaji jajc, isto število jajc sme prodati prosto, to se pravi vsakomur in po ceni, ki ni uradno določena. Ako hoče, more rejec ta jajca oddati tudi zbiralnici jajc, ni pa v to — kot do sedaj — prisiljen.

Ko odda rejec ona jajca, kakor je določeno v odloku o oddaji jajc, sme vsa ostala jajca svobodno in vsakomur prodajati po ceni, ki ni uradno določena.

te po 25 cm, pozne pa po 40 cm vsak sebi po 5 fižolov. Paličasti fižol (preklar ali natičar) sadimo po 75 cm vsak sebi in le 2 vrsti na gredo, k vsaki palici 8 do 10 fižolov.

Konec maja pride tudi **paradižnik** na prosto. Če smo ga aprila v gorki gredi presadili, bo tem krepkejši, čim delj ostane v gorki gredi, ker je za mrzelo občutljiv. Po 20. maju ga lahko presadimo na stalno mesto. Za presajanje izberemo lep sončni dan.

Maja se konča tudi prezimovanje za begonije, pelargonije, dalije, kane itd. Končno presadimo po 15. maju lahko že vse poletne cvetlice, ki smo jih sejali v gorko gredo, na prosto.

Selev z letali

Gozdni urad Združenih držav je z uspehom dovršil poizkus setve s helikopterjem na strmih področjih Narodnega gozda, kjer je mnogo malih in ozkih dolin. S tem so hoteli ustanoviti zaščitno rastlinsko odedo na področjih, ki so jih nedavno opustošili požari in zglodali nalivi. Letalo je v 8 in pol urnem poletu posejalo 12 posebno pustih in golih področij s skupno površino 418 oralov. Po treh ali 4 dneh setve je gorčično seme, ki so ga vrgli iz letala, že lahko pognalo prve rastline.

Po poročilu gozdne službe je poskus uspel.

Uporaba odpadkov

Znanstveniki državnega kolegija v Washingtonu so iznašli nov način za pridobivanje metana in alkohola v industrijske svrhe. Odpadke, ki se nabirajo v industriji za konzerviranje sadja in sočivja, predstilitirajo v posebni napravi, ki jo lahko prevažajo. Štiri osebe lahko z napravo predelajo vsak dan 50 ton odpadkov in pri tem pridobe 1800 litrov alkohola. Sadne odpadke stroj zmelje, očisti, doda odpadkom kvas, da se prekvasijo. Nato jih destilira in proizvaja 90% alkohol, ki stane 12 centov za en liter. Prav tako so iznašli drugo napravo, ki pridobiva iz odpadkov hrušk metan. Napravi pridobi iz 450 gr. odpadkov 0,29 kubičnega metra metana. Izračunali so, da je mogoče pridobiti iz odpadkov, ki jih je skupno 36 ton, 4.500.000 kalorij, kar bi zadostovalo za pogon parnega kotla s 100 konjskimi silami 12 ur.

Pomlad na Radišah

Prelepa je Koroška, ta očarljivi kos zemlje, obdan od sneznega venca visokih gor, prekrasna zlasti sedaj, ko se vzbuja pomlad. Od vrhov sem še veje mrzel veter, toda zrak je že prepojen z blagimi sapicami in vonji, ki obetajo mlado življenje. Zima je pozabljena in vsako živo bitje se raduje sonca in toplote.

Tak zgodnjepomladanski dan je v meni vzbudil hrepenenje po višavah, kjer pozabi človek na vsakdanjosti in kjer zasluti duša bližino Boga...

Šla sem na Radiše. Bilo je vetrovno in oblaki so nekoliko zastirali sinjino neba. Toda srce je bilo veselo, živo je čutilo prerajeno naravo, polno ptičk in cvetk, ki so oznanjale vstajenje!

Vse više in više je vodila pot. Vedno manjše so postajale spodaj v dolini hišice z rdečimi strehami; kmetje in vprega, ki so orali zemljo, pa so ostale le še pičice...

Po dobri uri hodá sem zagledala izza dreves zvonik radiške cerkve, kmalu zatem pa cerkev sámo. Kako lep je bil ta pogled! Pospešili smo korake (bilo nas je troje oseb) in malo pred cerkvijo smo srečali in pozdravili g. župnika ter ga naprosili, da nam razkaže božji hram.

Je to starogotska zgradba brez arhitektonskih posebnosti, toda v notranjosti nudi redko zanimivost — freske iz 16. stoletja. Slika predstavlja poslednjo sodbo in vse na njej je zelo enostavno upodobljeno.

Tako n. pr. vodi na levi spodaj satan pogubljen v pekel, angelj na desni pa kaže zveličanim pot v nebo. V gornjem delu slike pa izkuša na neki gori hudič puščavnika, ki ga nato v majhnem vozičku odpelje v pekel. Kakor se zdi, je menih podlegel izkušnjavcu. Na isti sliki vidimo nadalje še, kako se odpirajo grobovi, in mrličje, kako hvalijo Boga.

Zanimiva je tudi tablica, na kateri so napisani vsi župniki od 16. stoletja naprej.

Na vnanji strani cerkve pa je na steni daleč vidna slika iz novejšega časa. Predstavlja sv. Krištofa, ki gre preko reke, v ozadju pa so v lepih barvah prikazane Karavanke.

Cerkev stoji na vzvišeni točki radiške planote, okoli nje pa se razprostira staro vaško pokopališče z zanimivimi napismi, med njimi mnogi v verzih. Na tej božji njivi je tudi grob starega prošta iz Celovca, nekdanj župnika na Radišah, ki si je želel poslednjega miru na tem pokopališču, od koder se tako lepo vidijo Karavanke, katere je on tako vroče ljubil...

Prijazni župnik nam pokaže potem še svojo „Taližo“ (gledališko dvorano), ki je — ož strmite — nameščena kar v hlevu. Pri petrolejski razsvetljavi — Radišani namreč nimajo še elektrike — pričarajo domači umetniki in domače umetnice pred oči napetih poslušalcev postave iz davnih časov, pa tudi sodobne tipe, tako da prav nič ne občutijo primitivnosti svojega gledališča.

Končno nas popelje gospod župnik še na edinstveno ležečo razgledno točko. Kot na gledališkem odru vidimo pred seboj stasiti vrh Obirja, dalje v ozadju pa plečato Peco. Globoko, toda tik pod nami se vije srebrni trak Drave, onstran pa so na obronkih, ki tvorijo vzožje Karavank, posejane prijazne vasice Spodnjega Roža, med njimi ljubka Šmarjeta.

Spričo prekrasne panorame, od katere kar nismo mogli odvrniti pogleda, niti zapazili nismo, da je takorekoč za našimi hrbiti že padel lahek mrak na zemljo.

Med potjo nam je g. župnik potožil še nekatere svoje težave. Teško mu je, ker cerkev sedaj nima organista, da se glas pevcev s kora ne zliva več z orglami v ono svečano harmonijo, ki je tako svojstvena naši službi božji in tako priljubljena našemu prisluhu že izza četinskih časov.

Na križpotu, kjer gre pot v dolino, smo se od gospoda župnika poslovili in se mu prisrčno zahvalili.

Tatjana F.

KOMPROMISNA VLADA

Jurij Washington Goble

(Iz njegove knjige „Načrt demokracije“, ki je izšla 1946. leta)

Demokracija spoštuje posameznika. Zato zahteva, da sodelujejo vsi pri ustvarjanju velikega narodnega sklada načrtov in idej. Vendar se mora zelo strogo omejiti število političnih, gospodarskih ali socialnih idej, ki se lahko izvedejo istočasno v enem občestvu. Vsled tega nastane vprašanje, kako naj se nastopa pri izbiri politike, ki naj jo država vodi. Kako naj se izbere samo en načrt od velikega števila načrtov, ne da bi se kršilo demokratično načelo spoštovanja pravic posameznika? Ali naj se pri tem ne držimo demokratičnega postopka in postopamo diktatorsko?

Nobena oseba, nobena skupina oseb, čeprav so ne vem kako razumne, ne morejo upravičeno trditi, da imajo samo one izključno biser resnice ali nezmotljive smernice, po katerih naj bi se razvijalo bodoče življenje države. Ali ni torej potrebno kak socialni problem rešiti na podlagi kombinacije (sestave) idej tistih članov družbe, katerih se ta socialni problem tiče? Če tako postopamo, ali ne bomo morda dosegli uspeha, ki bo, čeprav ne najboljše s stališča vsake posamezne osebe, vendar bolj zadovoljil vse in ki ga bodo vsi vsaj laže prenašali kakor vsakega drugega? Ali se ne bodo na ta način ustvarile tiste ideje, katere se bodo v tem tekmovalju dvignile do najvišje višine?

Demokratično postopanje mora vsakemu ne samo dati sredstva, da lahko izrazi svoje ideje, ampak tudi primerno priliko, da jih prijazno sprejmejo osebe, katere nosijo odgovornost za ustvarjanje in izdajanje zakonov. Posameznikom in skupinam mora biti omogočeno, da izrazijo svoje želje z glasovanjem pri volitvah zakonodajalcev in izvršiteljev zakonov s svobodo govora, tiska in s parlamentarnimi pravicami. Na ta način lahko izvajajo svoje mišljenje trgovske zbornice, delavske zveze, strokovne organizacije, društva svobodnih politikov, lige volivcev itd.

Politika, ki bo posledica vseh teh vplivov, bo uspeh mnogih kompromisov in koncesij. Na podlagi tega rezultata bo padla odločitev in se bo usmerila akcija. Končni rezultat bo imel znake mnogih posameznikov in skupin. Vsak, ki ni zadovoljen z rezultatom, se lahko tolaži s spoznanjem, da je nemogoče izkoristiti vsa mišljenja, vsa stališča — da je mnoge treba odkloniti. Zaveda se, da je, čeprav njegovo mišljenje ni bilo sprejeto, vendar sodeloval pri izdelovanju načrta, na podlagi katerega je prišlo do odločitve. Demokratično vladanje je v bistvu vladanje na podlagi nedoločene števila kompromisov in poravnave med posamezniki in skupinami, ki sestavljajo človeško družbo. Tako se načelo vzajemnega izravnavanja uporablja ne samo v načinu našega življenja, ampak tudi pri funkcioniranju same vlade.

Demokracija torej ne pomeni nujno, da mora prevladati volja večine. Večina ne more v nasprotju z demokratičnim načelom izdati zakona, ki bi odvzel manjšini svobodni tisk in vero. Kjer obstoji nasprotje med voljo večine in temeljnimi svoboščinami, morajo prevladati temeljne svoboščine. Če bi 51% ljudi zaslužilo 49% ali bi jim zanjalo pravico do izobrazbe ali bi jim odvzelo lastninsko pravico, to ne bi bila demokracija.

Celo v manj temeljnih zadevah, glede katerih pa ima močna manjšina trdno prepričanje ali globoka čustva, gola večina ne bi smela vsiliti svoje volje manjšini, čeprav ima po ustavi pravico, da to stori. Načelo strpnosti bi moglo in moralo biti v nekaterih slučajih dovolj močno, da bi odvrnilo večino od tega, da izda zakon, ki bi žalil občutljivost manjšine. Občina, ki jo sestavljajo večino nekadilci, bi morala prepovedati kajenje, toda iz ozira do nekaj kadilcev to opusti, ker bi to ne bilo demokratično. V demokratični družbi se mora vsak velik ali bistven spor sporazumno rešiti,

ne pa v enem ali drugem smislu odločiti. V reprezentančni demokraciji nadejajo se često izdajajo zakone, o katerih večina nima nobenega mišljenja ali kateri niso po godu večini, toda to postopanje ni nedemokratično. Ljudje se večkrat radi uklonijo boljši presoji svojih izvoljenih predstavnikov, dasi se ta presoja ne strinja z njihovo. Demokracija gre torej rajši kakor da bi zahtevala, da prevlada volja večine, za tem, da prevlada volja, ki združuje hotenja množice ljudi in ki ne prezira volje znatne manjšine.

Politika pomirjenja, sporazumevanja in kompromisa ne pomeni, da posamezniki ne smejo odločno zastopati ciljev, ki se jim zdijo primerni. Ta politika temelji na premisi (predpostavki), da bo več ljudi laže našlo pravilno pot. Ta politika pa tudi zahteva, da vsakdo priznava drugo pravico prepričevanja drugih. To zahteva, da mora vsakdo pristati na to, da se nekatere njegove ideje ne uresničijo, ali da se celo nobena ne uresniči, da se ukloni sklepom, ki so sklenjeni proti njegovemu mišljenju in da mora biti njegova kritika vedra in ne zlobna. Vse to zahteva skrajno mero strpnosti. Če pa pride do očitnega spora in boja, je potrebna skrajna dobra volja, da se podvrže sodbi drugih.

Spor raznih interesov pri kakem socialnem problemu nam pojasnjuje primer, ko predlaga država, da odstranijo stari del mesta in zgradijo na istem kraju hiše po novem regulacijskem načrtu. Takoj se pojavijo razni nasprotni interesi. Nekateri so za, drugi so proti načrtu. Nekateri so zadovoljni, da bodo imeli bolj čiste in bolj primerne hiše. Drugim ni prav, da jih mečejo iz hiš, v katerih so živeli toliko let, pa čeprav niso bile udobne. Pametni meščani bodo veseli novih zdravih stanovanj in bodo podpirali predlog. Razni lastniki nepremičnin pa se bodo upirali predlogu, ker bodo izgubili dohodke teh zemljišč. Neki hišni lastniki v mestu se bodo bali, da bodo nizke najemnine v obnovljenem delu mesta povzročile znižanje najemnim v ostalih delih mesta. Najemniki pa bodo ravno zaradi tega za predlog.

OBNOVA VELIKEGA OLTARJA V VELIKOVVCU

Koroška ima veliko število cerkv v gotskem slogu, tako na pr. v Gospe Sveti, v Krki, v Beljaku in še drugod. Visoko v planinah stojijo krasne gotске cerkve in nekako kipijo proti nebu. Zlasti velikovška okolica je bogata s takimi gotskimi cerkvami. Te božje hiše v gotskem slogu so nastale v takozvani gotični zgodovinski dobi, to je v letih 1.200 do 1.500. V teh časih je moralo biti blagostanje v velikovški okolici veliko, ker je drugače nemogoče, da je ravno v tej dobi moglo ljudstvo toliko prispevati k zgradbi številnih cerkv.

Gotske zgradbe imajo svojo lepoto ne samo v svojem slogu, marveč predvsem v veličini zgradb. Toda gotska doba je minula približno z odkritjem novega sveta. Učenjaki trdijo, da se v zgodovini vsakih 300 let ljudsko mišljenje temeljito spreminja. Kakor pa se spreminja ljudsko mišljenje, tako se menja tudi umetniško pojmovanje.

Z reformacijo je zapustilo umetniško pojmovanje gotsko naziranje in nastopila je doba renesance, doba prepoda. V tej dobi se je umetniško pojmovanje nekako hotelo vrniti k stari poganski grški in rimski kulturi.

Duh prepoda pa ni zagrabil le zunanega sveta in zunanega življenja; ni se ustavil pred cerkvenimi vrati, prodrl je tudi v cerkve.

Vsi ti interesi so važni. V končni rešitvi vprašanja ne smemo popolnoma prezreti nobenega teh interesov. Razlogi enim bodo pobijali razloge drugih. Lastniki bodo mogoče ugovarjali predlagateljem, da hočejo ustvariti nove položaje za politike. Predlagatelji pa bodo očitali posestnikom, da ovirajo njihove sebične koristi socialni napredek. Verjetno ne bo noben tak ugovor držal. Če pa teh nasprotujočih si koristi ne bi upoštevali pri končni odločitvi, bi to povzročilo znatno zmedo in ogrožalo tiste interese, ki so odvisni od sedanjega stanja. Urad za pobiranje najemnin bi moral skrbiti svoje delo in zato odpustiti nekaj svojih nameščencev. Posestnik bi moral omejiti svoje izdatke, kar bi imelo za posledico tudi odpust nameščencev, to pa bi zopet zaželo njihove družine. Tako so ti „sebični“ interesi često daljnosežni, saj gre celo za življenjske koristi nekaterih poštenih družin: te koristi torej gotovo niso protisocialne. Nasprotovanje teh slojev je zato naravno in razumljivo.

Večina reform se protivi koristim takega značaja. Vendar samo to dejstvo ne more biti razlog, ki bi opravičeval nasprotovanje predloženi spremembi. V takih primerih pač najbolje vidimo potrebo kompromisa med tistimi interesi, ki bodo z novo ureditvijo imeli korist, in tistimi, ki bodo oškodovani.

Če sem pravilno označil demokratični postopek, često citirana maksima (geslo): „Nič ni sklenjeno, dokler ni prav sklenjeno“ ni zdrava maksima. Z ozirom na večino vprašanj socialne in gospodarske politike je nemogoče z gotovostjo ugotoviti, kaj je prav in kaj ni prav. Enako pametne osebe se v odgovoru razlikujejo. Logika nam ne dovoljuje vedno dokazati, kaj je v človeških odnosih zdravo in kaj ni zdravo. Celo skušnija ni vedno odločilna v teh zadevah. Nikdar ne moremo biti gotovi, da bi ne bila pot, po kateri nismo šli, boljša od tiste, za katero smo se odločili. Vendar je skušnija najboljši vodnik. Vse, kar imamo, je to, da poskušamo in da se motimo. Reš je, da se lahko strinjamo glede notranje vrednosti in osnovne kakovosti demokratske tehnike;

velika večina predloženih zakonskih načrtov je takega značaja, da dovoljujejo pri presoji veliko razliko v tem, ali so zdravi in izvršljivi. Z drugimi besedami povedano: na tem področju zavis pravilnost odločitve od tega, kako je prišlo do nje, in ne od tega, kakšna je. Fašisti pravijo, da ni važno, da je odločitev prava, ampak zadošča, da je odločitev. Demokrati pa pravijo, da ni tako važno, da je odločitev takoj prvič prava, ampak je važno, da je prišlo do nje na pravilni način.

Tega, kar smo do zdaj povedali, ne smemo tolmačiti v tem smislu, da ne smejo posamezniki imeti in izraziti določenega prepričanja o tem, ali je kaka stvar moralna ali ne. Lahko imajo svoje mnenje in ga lahko izrabijo; mora jim biti celo dovoljeno, da uporabijo vsa poštena in zakonita sredstva, da temu prepričanju pomagajo do zmage. Rečnega tudi ne smemo tolmačiti tako, da bi posamezniki ne smeli storiti vsega, da se sklepi vlade razveljavijo, če po njegovem mnenju ne odgovarjajo. Kar mislimo, je to, da je v primeru, ko to prepričanje nasprotuje enako utemeljenemu prepričanju drugih, edino primerna rešitev v danih okoliščinah tista, ki izhaja iz kompromisa obeh prepričanj. Pravilnost odločitve demokratske vlade, kjer je več volj, moramo presoditi po merilu, ki se razlikuje od tistega, ki ga uporabljamo, ko moramo presoditi pravilnost odločitve posameznika, kjer obstaja ena sama volja.

Dasi moramo kot demokrati podpisati politiko kompromisa in poravnave v našem socialnem sistemu in ne smemo vztrajati na tem, da so naše posebne ustanove neobhodno potrebne ravno zato, ker so nam tako prirasle k srcu, je važno naglaševati, da moramo vedno vztrajati na socialnem sistemu, ki dopušča kompromis, poravnavo in obrambo mirne spremembe. V tem oziru ne poznamo kompromisa. Fašizem ne priznava veljavnosti tega načela in hoče uničiti države, ki ga podpirajo. Zato je fašizem v nespravljenem nasprotju z demokracijo in ga moramo zato brezkompromisno pobijati.

Spoštovanje posameznika kot takega je temeljno načelo demokratične države. Demokratična država ne more zahtevati, da se zaradi državnih načrtov žrtvuje posameznik. Posamezniki kot taki so prvi, načrti kot taki so drugi. In vendar je potrebno delati načrte in jih izvajati; kljub temu da se s tem moti obstoječe stanje (status quo), mora priti do spremembe. Kljub različnosti mnenj in kritik so potrebne odločitve, vlada mora funkcionirati. Tehnika, ki si prizadeva pomiriti različna mnenja in ki odstranjuje manjše ozire in se ozira na večje stvari, je bistveno potrebna pri iskanju smernic za naše udejstvovanje.

Moramo priznati, da vsebuje opisani postopek elemente sile in strogosti. Nemogoče je vladati brez sile. Vsak posameznik mora odstopiti od svoje zahteve, po kateri bi morale biti njegove zamisli popolnoma sprejete in sicer v tistem štadiju (razvojni stopnji), ki je med časom, ko razvija svoje misli v govoru ali tisku, in tistim časom, ko izide končna odločitev. Nihče ne more zahtevati, da bi se njegove želje popolnoma izpolnile. Vsak se mora vdati nemu ali drugemu pritisku in se pokoriti končni odločitvi, pa naj mu je še tako neprijetna.

Demokratska zemlja je tista, v kateri lahko živijo in delajo reakcionarji in konservativci, liberalci in radikali, katoličani, protestanti, židje in brezbožniki, v kateri lahko vsi navedeni svobodno izražajo in branijo svoje verske, politične, gospodarske nazore, brez strahu, da bi jih zaradi tega zapirali in nadlegovali. To je pa tudi zemlja, v kateri nima nobena politična, rasna ali verska skupina pravice, da zavlada nad drugimi ali da jih nadzoruje, v kateri nima nobena od teh skupin pravice zahtevati, da morajo njeni nazori prevladati nad drugimi, pa čeprav so njeni pristaši prepričani o pravičnosti in pravilnosti teh nazorov.

Če se postopa tako demokratično, ne more priti do nikakega nasilja in se uvajajo potrebne reforme brez nasilja. Kompromisna vlada je zato življenjski del tistega širšega življenjskega načrta, po katerem se razvija življenje na osnovi medsebojnega izravnavanja.

(Nadaljevanje na 8. strani)

Izpod domače lilje

SELE

Zdravstveno stanje je pri nas še dosti ugodno, niti gripa ni hudo razsajala. Vendar nam je smrt ugrabila dva moža, dve zavedni slovenski korenini. Dne 7. marca je po kratkem bolehanju preminul prevžitkar Andrej Magek, oče naše organistinje. Še zadnje jesen je vkljub svojim 86 letom pomagal pri gospodarstvu.

V soboto pred Belo nedeljo pa je po daljšem bolehanju umrl Peter Užnik, pd. Travnik na Srednjem Kotu. Bolehal je na vnetju živcev, pa se je na vigred že bolje počutil in je še zadnji popoldan pregledal polja in hlev, drugi dan zjutraj pa ga je zadela srčna kap. Doživel je 70 let. Čuden slučaj je, da je pred 17 leti umrl na dan sv. Jurija njegov 91 letni oče Andrej, pred tremi leti pa na isti dan njegov brat Jurij, sedaj pa tudi on. Vkljub Markovi procesiji v št. Tomažu ga je na njegovi zadnji poti spremlilo mnogo znancev in sosedov. Pogrebne obrede je izvršil domači župnik ob asistenci bogoslovca Petriča iz Žihpolj, pevci pa so obema pokojnikoma v slovo zapeli „Vigred se povrne“. Ohranili ju bomo v blagem spominu. Prizadeti družinoma pa izrekamo iskreno sožalje!

PODJUNA

Pri nas je vedno kaj novega in bi vam tudi sporočili, ali kaj, ko pa nimamo niti časa, da bi se vsedli in kaj napisali, tako nas baše delo, posebno sedaj na polju. Električne se vsi veselimo. Imamo že napeljeno po hišah, le transformatorja nam še manjka. Tako še vedno uporabljamo svetilke s smrdljivcem. Nekaj takega kakor strašilo za vrane že stoji tam na polju in treba bo kar pošteno poprijeti, da bomo transformator čimprej postavili in se na ta način povezali z modernim svetom. Posebno je to važno sedaj, ko se naša vas na veliko prenavlja. Urban si zida tak hlev, ki bo res sodobno urejen in bo služil kot vzor ostalim hlevom. Jevšnikar znaša tam nasproti Pokorna na travniku vse potrebno, da si bo lahko postavil svoj domek. Spotikov Albert tudi zida že eno leto in si postavlja novo hišo. Stvar gre zelo počasi, kar je popolnoma razumljivo, ker dela samo en dan v tednu in še to v nedeljo. Mihovka ne miruje in si vzdava nova vrata v hišo. „Zlata tica“ pa hoče povečati svoje gnezdece, Štefan se ji pa smeje.

Tudi cerkev nameravamo popraviti. Zato imamo že vse pripravljeno. Tlak

je nujno potreben popravila. Če prideš sedaj notri, izgleda, kakor da bi prišel na skalo k Hemi. Vrata in podboji so nujno potrebni popravila, edino stara omara v lopici nas teži, ker ne vemo, kam bi jo dali. Ima baje veliko umetniško vrednost, mi pa nimamo muzeja za stare omare. Cerkev moramo popraviti posebno zaradi tega, ker pričakujemo v „kratkem“ nove zvonove. Mežnarico zelo skrbi, kako bo potem z zvonjenjem. Če bo delo le prenaporno, ji bomo pa preskrbeli nakaznice za težake in pa dodatek povrh. Zvonovi pa morajo biti!

Rihkova Treza je s svojim očetom 14. aprila, to je točno 7 let potem, ko je bila odpeljana v pregnanstvo, „pribandrala“ nazaj v svoj dom. Ko se je vrnila, ni imela kam iti. Nekaj časa je bila na stanovanju pri šoštarju v Globasnici, potem se je preselila v Pokornovo hišo ob cerkvi v Podjuni. Dom so ji namreč prej požgali. Letom strašnega pregnanstva so se pridružila še leta stiske in bede v domačem kraju. No, sedaj je spet na svojem. Hiša je prav čedno zgrajena in hlev tudi. Marsičesa še primanjkuje, pa se bo sproti napravilo, le da je streha in dom, saj: „Ljubo doma, kdor ga ima.“

Praznike smo zelo lepo obhajali. Pri žegnanju velikonočnih jedil so fantje tako streljali, da bi skoro cerkev prevrnili. K sreči pa so ljudje in dobro naloženi jerbasi v njej vzdržali ravnotežje. Da, da, s Podjunci se ni šaliti. Kadar pa skupaj pridejo, zapoje, da je kaj. Tedaj še ptice utihnejo in poslušajo. Sedaj smo začeli s šmarnicami. Vsak večer se veselimo, ko gremo na hribček k sv. Janezu prepevat majniški Kraljici na čast.

Umiramo pa pri nas nič. Saj je tako „fletno“ pri nas, da bele žene sploh ne potrebujemo. Ženimo pa se tudi ne. Saj trnikov Hanzel in Pokornova Katra sicer nekaj skupaj „znašata“, pa ne vemo, kdaj bo kaj. Bolj resno misli Rogov Božo. Sedaj, ko sta Pavli in Nežka „bandrala“, bo kar moral pripeljati svojo izvoljenko, da mu bo kuhala in mu pomagala pri delu.

RUTE POD JEPO

„Očavljanje“ in ljubezen sta kakor nalezljiva in neozdravljiva bolezen. Pri nas je očavljanje moderno kakor drugod dolga moda, ki se pri nas, čeravno smo naša pota malo popravili zaradi kamenja in grmovja, ne bo obnesla. Včasih se „kajžnik“ pri „pavru“ (kmetu)

ni smel očavljati. Danes pa že par čevljev povzroči celo nevihto, slično lanskolnetni, ko je naša „Koprivna“, ki uživa tudi glas reke „Jordan“, prestopila bregove, odpavila tu in tam kakšno potrebno stvar in vdrila v kleti in sode. Bruntanje in očavljanje pa še politika so si v sorodu. Celo naša „pratika“ ima neko odbijajočo zvezo s politikom. Bog bodi hvaljen, da je dal našim dedom tako pamet, da so naše „šiške“, „kajže“ in „pajštle“ tako daleč narazen „spavali“, drugače bi ne bilo ne konca ne kraja našega „očavljanja“.

Med pomladanskimi in jesenskimi tericami je po mnenju zlobnih jezikov velika razlika. Medtem ko so „pomladanske“ zelo pridne, skromne in mimoidne puste v miru, nimajo teh dobrih lastnosti „jesenske“, ki so „sevne“, jezika ve, tega ali onega „do kosti oberejo“ in so vkljub hladnemu vremenu sila žejne. Vseeno pa bi jih bilo škoda, če bi jih barka odpeljala „čriez ta velko izaro“, kjer bi jih želeli imeti njih nasprotniki.

Ne vemo ne dneva ne ure — tako je umrl v velikonočnem tednu Kranjčev Lenc na Kopanju v starosti 51 let. Pokojni si je izbral samski stan in ni zapustil naslednikov. Ob številni udeležbi smo ga pospremili na domače pokopališče v Ločah. Naj počiva v miru, preostalim sorodnikom pa naše sožalje!

SLOVENJI PLAJBERK

Spet se moramo enkrat oglasiti v „Koroški Kroniki“, da ne boste mislili, da naš je zima vzela, čeprav ni bila huda. Tudi vam do sedaj nismo imeli kaj posebnega povedati. Toda sedaj pa je košarica z novicami že polna — tukaj jih imate!

V pustu smo seveda pridno izrabljali čas in plesali, da smo marsikateri par čevljev raztrgali in je imel naš edini čevljarski mojster dovolj opravka s popravljanjem. Čeprav je bil letošnji pust dolg, smo imeli eno samo civilno poroko. Zato je bila pa štorklja bolj pridna in je prinesla kar štiri kričarje, s katerimi bodo imele babice sedaj, ko je dosti dela na polju, doma dovolj dela s pestovanjem in uspavanjem.

Da ne pozabimo na Boga, smo imeli v cvetnem tednu sv. misijon. Gospod pridigar so si zelo prizadevali in nas opominjali, da ne živimo samo za ta svet, kjer je vse minljivo, ampak da moramo stremeti po večnem in boljšem življenju v večnosti. Vse pridige in stanovski nauki so bili dobro obiskani in na cvetno nedeljo se nam je nudil nadvse lep prizor, ko so naši možje in fantje v zelo velikem številu pristopali k mizi Gospodovi. Isti dan zvečer je bil slovesen zaključek sv. misijona s procesijo. Bog daj, da bi vsi te dneve duševne obnove ohranili v dobrem spominu!

Tako smo se dobro pripravili na velikonočne praznike in nam je „žegen“ še enkrat tako dobro teknil, kot bi nam drugače.

Komaj je odpel naš zvon veselo Alelujo, pa je že moral oznaniti žalostno vest, da je umrla Urši Lauseger p. d. Mihalzinja, ki je že dve leti bolehal na zavratni boleznici prsnega raka. Dasiravno je bila lansko leto v celovski bolnišnici operirana in se je rana zacelila, se je bolezen še naprej razvijala, sedaj na znotraj in začela razjedati pljuča. Na velikonočni torek jo je Gospod odrešil trpljenja. Zapustila je moža, dorastlo hčerko in komaj izšolanega fanta. Bila je tiha in skromna žena ter skrbna mati, ki je živela in skrbela le za moža in otroke ter jim dala dobro krščansko vzgojo in s tem dragocen zaklad za vse življenje. Vsem prizadetim naše iskreno sožalje!

Med tem je prišla pomlad in ognila vso naravo v zeleni plašč, posut s cveticami. Sedaj pa dehti, zveni in poje iz vsakega živega bitja, da se mora vsako človeško srce pridružiti temu splošnemu veselju. Hvala Bogu, sedaj smo dobili tudi dež, katerega smo si vsi tako zelo želeli. Ko bo prenehal, bo treba zavihati rokave in pričeti obdelovati zemljo, da nam bo dala naš vsakdanji kruh.

Drugače pa poteka naše življenje zelo enolično in puščobno. Kulturnega gibanja, ki bi nam dalo vsaj malo sprememb, manjka. Zato ni čudno, da naša mladina, posebno dekleta, silijo od doma, kjer so nujno potrebna za pomoč pri delu. Ni malo slučajev, da hčerke edinke pri velikih družinah zapuščajo brez vsakega pomisleka domove in prepuščajo delo in skrb že itak preobloženim materi in prezirajo četrto božjo zapoved. In naši fantje iščejo razvedrila, ki ga ne najdejo drugje, v gostilnah ter se na ta način že zgodaj navadijo pijančevanja in kvartanja. Posledice tega so zapravljen denar, nemir in prepir doma.

Kako zavidamo druge kraje, kjer imajo lepe igre in druge prireditve, kjer se srce mladega človeka razveseli in duh razvedri.

Za danes naj bo dovolj in če bo še kaj novega zgodilo, se bomo pa oglasili.

IZ PLIBERSKE OKOLICE

Cerkveni konkurenčni odbor za pravo cerkve Božjega groba na Homcu je sklenil napraviti tombolo, da bi na ta način zbral nekaj denarja.

Na belo nedeljo se je ta v Pliberku pri šoli v redu vršila. Ker so bili darovalci po večini kmetje, so bili tudi dobitki večinoma kmečkega izvora. Najsrečnejši dobitniki so dobili prašiča, kredenco in drva. Manjši dobitki so bili: moka, male živali, razno orodje in (Nadaljevanje na 8. strani.)

KLEMEN HABJAN:

JERČEVI GALJOTI

(Izviren roman)

6.

Uleš že dolgo premišlja zavoljo Mince. Koj po njenem rojstvu je vedel, da pod Uleševo streho ne bo več zavevalo. Zaman je vsako upanje na sina. Tuj človek bo prišel ob svojem času v hišo.

To Uleša boli. Dolgo ni vedel, kako bi. Snubcev bi bilo dovolj, toda Uleš se še noče umakniti.

Počasi je rasla misel na Sebenakovega Andreja. V nočeh je Uleš samo vrtal. Umiril se je in prestavljal misli kakor otrok kamenčke v igri.

Sebenaki so gnili. Uleš ničesar ne napravi brez premisleka. Dovolj časa je imel, da se je pogovarjal s kmeti, ki so pripeljali v mlin. Poznal je Sebenake do kosti.

Andrejeva dota ne bi bila majhna. Ulešene misli se ostrijo. Dolgo bi Andrej ne vlek. Preveč je piškav. Dota bi vendarle ostala pri hiši. Po njegovi smrti bi Minca imela proste roke.

Uleš postavi zadnje misel in se je ne boji. Računa z Andrejem kakor da je že mrtev.

To misel je okoli kraja razodel ženi. Začudeno je strmela vanj.

„Za božjo voljo, Franc.“
Uleš je mirno razvijal misli naprej. „Zgodi se lahko, da naju Jerč podere. Sebenak se že zdaj boji. Z denarjem bi lahko odšli v mesto. Poglej Kobentarjevega. Prodal je vse in začel z gostilno v mestu. Gospod je. Minca bi bila pravšna za ta posel. Andrejeva dota ne bi bila majhna.“

Uleševki so se tresle roke. „Menda dekleta ne misliš privezati za mrliča, Franc?“

„Ne znaš računati,“ skuša Uleš ohraniti mirnost. „Ti gledaš samo do jutri, jaz mislim za celo življenje. Brez denarja nikamor ne prideš.“

„Dovolj imamo tudi brez Sebenakove dote,“ se upira Uleševka. „Minco bi umoril.“

„Zato pa odlašam,“ užge Uleš. „Ko bom videl, da je z Andrejem dovolj daleč, takrat bi bil čas. Nekaj mesecev bi Minca že potrpela.“

Uleševka ne more doumeti. Prvič je z vso grozo spoznala, da sta si z možem daleč vsaksebi. V samoti pod črepinjakom se je navezala na edino bitje, ki ga je imela res rada, na Minco. Ob otrokovem rojstvu so morali klicati zdravnika. Uleš se je bal za ženo. Vendar je oboje ostalo pri življenju. Ko je Uleš zvedel, da ne bo več otrok, se mu je utrnula misel:

„Nemara bi bilo boljše, ko bi umrla.“
Ni na glas izrekel misli, toda Uleševka jo je čutila. Trdo in neizprosno je

teklo življenje v Globeli. Uleš je pričel rasti nekam navznoter. Žena je koj videla, da je pričel grabiti. Nekajkrat so ji potožile ženske na vasi, da mož jemlje preveliko mero. Sram jo je bilo, toda možu ni upala reči.

Minca se je v samoti vsa naslonila samo na mater. Do očeta je čutila čuden strah, ki ga ji je v šoli vlil Jerčev Aleš.

Z Alešem sta si bila sošolca. Prav tako s Sebenakovim Andrejem. V ponavljalni šoli so pričele cveteti prve misli, ki so navdale Minco s čudno sladkostjo. Samota v Globeli jo je pričela utrujati.

Že kot otrok je čutila tiho nasprotje med očetom in materjo. Ni ga razumela. Včasih je ujala tihe pogovore, jih razpletala in ugibala o njih pomenu. Nezavedno je slutila, da nekaj v Globeli manjka. Da je ona sama premalo, da je oče pričakoval več.

Z leti se ji je odpiral razum. Ko je zadela ob Jerčevega Aleša, jo je obšlo nekaj kakor krivda.

Bilo je v četrtem razredu, ko sta se nekoč z Alešem sama vračala iz šole. Rada je hodila z njim, ker jo je Aleševa moč čudno burila. Nikogar ni bilo v razredu, ki bi mu bil kos. Fantje so se ogibali preprirov z njim.

„Tvoj oče je bogat. Pa bi ne bil tako, ko bi tvoj stari oče ne ogoljufal mojega starega ata. Vaša hiša je bila nekoč naša.“

Minca je to prvokrat slišala iz Aleševih ust. Čudno so jo udarile besede po srcu. Sama ni vedela, kdaj so se ji izvile misli:

„Jaz nisem kriva.“

Aleš je molčal. Minčina žalost ga je zabolala.

Grizel je očetove besede in mislil na Minčinega očeta.

Po Uleševem pogovoru z ženo je v Globel padla čudna teža.

Zdaj jo je Minca razumela.

Sama je.

In še nekaj.

V Uleševi hiši živi Jerčev rod naprej. Pod hišo, v temeljih v slehernem kamnu v zidu.

III.

Jerčevi so zadihali, zadihali tako, da sta to občutila Sebenak in Uleš.

Prvo, kar je bilo: morala sta zmanjšati merico. Sebenak je skušal pred kmeti ustvariti videz, da bi to storil tudi brez Jerča, toda nihče tega ni verjel.

Kmetje so si meli roke.

Prekleti Jerč! Dobro ju je pritisnil.

Uleš je bil od samega ponižanja bolan. Kmetje so ga zbadali okrog kraja. Naravnost ga nihče ni upal dregnuti, toda sam je čutil kako mu privoščijo.

Prvi so začeli odhajati od njega. Gregorc, Benka, Skok, Stegnar, Poglajen. Skoraj najboljši.

Kmetje iz Dupelj so ga skoraj vsi pustili.

Uleš je hodil po mlinu in zdelo se mu je, da se iz ropotanja mlinskih kamnov hiheta Vorenc.

„No, Uleš! Kako?“

V Ulešu raste sovraštvo do Jerča kakor steklasa.

Radia Schmidt
Prodaja - popravilo
žarnice
Vaša strokovna trgovina

CELOVEC - Bahnhofstraße 22 - Telefon 29-48

G. FRICK

železo, kovine, stroji

CELOVEC - Salmstraße 7, Tel. 14-86

Nakup starega železa, kovin, cunj, kosti

Prodaja železja vseh vrst

PEČAR

FRIEDRICH

Wendling

V ŠMOHORJU (Hermagor)

dobavlja takoj vse vrste

peči in štedilnikov

POZOR!

Trgovina z gospodinjstvi predmeti

JOSEF BATELITSCH

je od 2. maja 1949 naprej tudi

CELOVEC - Benediktiner Platz 5

Velika izbira steklene, porcelanaste in emajlirane posode kakor tudi vseh gospodinjstvih potrebščin.
UGODNE CENE!

Ojinate barve,

ki kljubujejo vsakemu vremenu;
najboljša sredstva za pleskanje
dobite pri

PETER DE CILLIA
TOVARNA BARV IN LAKOV

Feldkirchen - Koroška - Tel. 73

MALI OGLASI

Mizarski mojster z večletno prakso v stavbenem in portalnem pohištvu in za parketni pod želi menjati službeno mesto, najraje kot poslovodja v kak obrat brez mojstra na Koroškem. Ponudbe na „Kor. Kroniko“. 1075

Kmetovalec, postavnih let, trezen in neporečen, se želi priženiti na posestvo, trgovsko ali obrtno hišo. Ponudbe poslati upravi „Kor. Kr.“ 1076

Pečarske pomočnike, ki znajo izdelovati in postavljati peči, sprejemem. — Franz KAWRZA, izdelovanje peči in glinastih predmetov, LIENZ, Osttirol. 1077

Enonadstropna hiša s sedmimi prostori in hlevom naprodaj v Lovankah (Gablern) pri Dobrli vasi. — Vprašati pri: SREBRE Franc, Velikovec-Völkermarkt. 1078

Zastopnika za prodajo strojev in koles iščem. Plača po dogovoru. Ponudbe poslati na „Kor. Kroniko“ pod značko: „Ugled in poštenost“. 1079

Organist, Slovenec, samski, išče službe v slovenskem delu Koroške. Ima zelo veliko veselje do slovenske glasbe in petja. Ponudbe poslati na upravo „Kor. Kronike“ pod značko „Kje dom je moj“. 1080

Vdovec, 30 let, pošten, zmožen vsakega dela, zlasti viničarskega, želi spoznati kmečko dekle ali vdovo v starosti od 25—35 let zaradi poznejše ženitve. Ponudbe, po možnosti s sliko, poslati „Kor. Kroniki“ pod značko „Ljubim zvestobo“. 1081

Oglašuj v
„Koroško Kroniko“!

OBNOVA VELIKEGA OLTARJA V VELIKOVVCU

(Nadaljevanje s 6. strani)

kim užtkom piti mešanice belega in črnega vina, ravno tako je prišel tudi čas, ko so si ljudje spet zaželeli, da v gotških božjih hišah dobijo oltarje, ki so izdelani po načelih gotske umetnosti.

Tudi v župni cerkvi v Velikovcu so hoteli pred 50 leti prenoviti oltar. Takrat je živel v Celovcu izborni kipar Progar, Slovenec po rodu. Temu je poverilo predstojništvo župne cerkve v Velikovcu obnovo velikega oltarja. Pri delu mu je pomagal spretni kamnosek Vogler.

ŠT. JAKOB V ROŽU

Preteklo nedeljo se je zaključil v narodni šoli gospodinjstvi in šivalni tečaj, katerega je obiskovalo 34 učenk iz vseh delov Koroške. Dekleta so ob zaključku tečaja priredila razstavo, na kateri so pokazala svoje v teku tega tečaja pridobljeno znanje. Prav pohvaliti jih moramo. Pa to še ni vse. Popoldne so priredila dekleta v narodni šoli za vse obiskovalce majhno presenečenje, ko so jih dve uri zabavale s petjem slovenskih pesmi in prizori. Domači g. kaplan je v lepih besedah pohvalil delo šolskih sester in pomen njih šole za narod.

Za prihodnjo nedeljo, 15. maja, vabijo prebivalci Velike vasi pri št. Jakobu vse okoličane od blizu in daleč na tombolo, ki se bo vršila po šmarnicah ob 3. uri popodne.

Čisti dobiček je namenjen za zvon in popravilo cerkve. Karte bodo prodajali v nedeljo po maši, ki bo ob 1/2 11 v Veliki vasi. Pa tudi popoldne pred in po šmarnicah jih bo mogoče dobiti. Udeležite se je v čim večjem številu!

Radijski poslušalci, pozor!

V nedeljo 8. maja odpade slovenska večerna polurna oddaja. Namesto te bo od 17.15 do 18.15 enourna slovenska oddaja, v kateri boste imeli priliko slišati Jurčičevo igro „Deseti brat“, katero bo izvajala slovenska igralska družina.

Torej v nedeljo 8. maja slovenska oddaja od 17.15 do 18.15.

Radijski program za prihodnji teden ostane skoro neizpremenjen, razen v četrtek, ko boste v polurni slovenski večerni oddaji imeli priliko slišati otroško igrico „Trnjulčica“.

Merodajni krogi, zlasti pa tedanje oblasti, so zahtevali, da načrte za oltar napravi strokovno izvežbani uradnik Strippberger. Toda s svojim načrtom je spravil risar kiparja v veliko zadrego. V načrtu je bila namreč vrisana oltarna omara. V to je bilo treba spraviti prizor iz življenja sv. Magdalene. Najlepši prizor bi bil oni pod križem. Toda v okvir oltarne skrinje ni bilo mogoče postaviti križa.

Zato je izbral Progar drug prizor iz življenja sv. Magdalene, namreč oni, ko pride Kristus k Mariji Magdaleni v sobo in mu Magdalena pade pred noge in Gospodu mazila noge.

Pri stari gotski umetnosti je bil križ postavljen sredi oltarja, toda to sedaj ni bilo mogoče, ker ni bilo mogoče spraviti velikega križa v tesni prostor. To je mogoče edina napaka pri današnjem glavnem oltarju v župni cerkvi v Velikovcu. Toda ta napaka je malenkostna. Progar je bil res veren cerkveni umetnik in njegove podobe so res tudi globoko pobožne.

Progarjev oltar v župni cerkvi v Velikovcu je glavno njegovo delo na Koroškem in tudi eno najlepših njegovih del. Ta Progarjev oltar hočejo sedaj spremeniti in namesto njega postaviti spet stari baročni oltar, ki je bil sedaj v stranski kapeli. Ta baročni oltar pred 50 leti ni več ugajal, danes pa ga hočejo spet postaviti nazaj.

Ako Progarjev oltar res več ne ugaja in ako ga je treba res nadomestiti z drugim, bi bilo najbolj primerno, da v gotski cerkvi postavijo glavni oltar v gotskem slogu. Ta prvotni gotski oltar je moral biti gotovo zelo lep. Stari gotski križ, ki je gotovo stal nekoč v glavnem oltarju, je res umetniško delo. Ta stari gotski križ stoji še danes v križevi stranski kapeli. Zato bi bilo gotovo najpreje vsaj premisleka vredno, ako ne bi bilo mogoče najbolj primerne, ta križ iz stranske križne kapele spet postaviti na glavni oltar in lepo gotsko stavbo tudi v notranjosti spet opremiti v gotskem slogu.

Zdi se nam, da je skoraj popolnoma nepotrebno razmetavanje težko zbranega denarja, ako se hoče obnavljati oltar na spredaj opisani način. Ako ne bi bilo nikakor mogoče obnoviti oltarja v gotskem slogu, kakor je prvotno bil, naj bi ostal oltar v sedanji obliki tudi še v naprej. Denar pa, ki je namenjen za obnovo oltarja, naj bi se uporabil za kake druge bolj koristne in tudi bolj potrebne cerkvene namene.

IZ PLIBERSKE OKOLICE

(Nadaljevanje s 7. strani)

otroški vozički. Udeležba je bila nad vse zadovoljiva.

Nekaterim se ni zdelo prav, da so pri eni hiši zadeli kar tri ali štiri torte, drugod pa spet kar tri glavne dobitke, prašiča, kredenco in torto. Čudno, da ljudje ne pomislijo, da je pri tomboli le sreča odločilna. Našemu cestarju in brhki poštarici Katrci od srca privoščimo prašička in jima želimo obilo uspeha pri reji. Izkupiček tombole je dosegel skoro 10.000 šil., kar je pa še vedno premalo za vsa popravila cerkve, katera so potrebna.

V petek, na dan sv. Treh žebeljev je bil lep romarski shod na Homcu. Po dolgih letih so zopet prišle številne procesije z vseh strani. Sv. maš je bilo ob tej priliki darovanih enajst.

Za prvi maj in v čast majniški Kraljici so fantje v Dobu postavili 30 m visok mlaj, ki presega križ cerkvenega stolpa. Ker pa so okrasili mlaj samo z belimi trakovi, da bi se na ta način umaknili vsem napačnim razlagam, je prišlo do spora, ker so pač nekateri hoteli imeti dvobarvni okras, drugi zopet tribarvni, tretji pa spet niso vedeli, kakšna je zastava UNO.

Sadje pa tako cvete, da je bel hrib in dol in diši daleč naokoli. Če ne bo vreme nagajalo, bomo imeli lahko zelo obilno sadno letino.

Kmetje, ki so še vozili v Ulešev mlin, so natančno pazili na merice. Uleša je to najbolj žrlo. Videl je, kako čakajo, da bi ga ulovili, kako mu gledajo na prste celo pri otrobih in mekinah.

Ščasoma so postajali predrzni. Nikdar prej ni nihče vpričo njega pregledoval moko.

Zdaj se dobi ta in oni, da odevže vrečo in si na dlani nese moko pred oči. Počasi, izzivajoče, da se Ulešu vse trga po notranjosti. Rad bi zrastel, pognal kmeta skoz vrata toda ni si upal. Z enim bi jih pognal deset.

Pred nedavnim ga je Katež zabodel prav v srce. Preden je naložil vreče na voz, je vsako posebej odvezal in z roko zajel moko.

„Rekel bi, da Jerč lepše melje.“

Držal je moko na dlani kakor svetinjo.

Uleš je bil blede kot pinjenec. Ko je Katež odpeljal, je sedel na klop in z vso silo krotil jezo, ki je vrela v njem.

Jerč je dihal celo v Uleševem mlinu. Uleš ga je čutil v sleherni stvari. V škripajočem vretenu, v vrtečih se kamnih, v klockotajočih sitih, celo v sesedanju žita v grodu.

Povsod je dihal Jerč, s svojo košato postavo in s svojimi porogljivimi očmi.

Uleš se je prvič začutil omajanega. Prvič se je z vso grozo zavedel, da Jerči

živijo naprej v svoji hiši, da se niso umaknili, da njihovi široki hrbti majejo temelje.

Počasi vstaja v Ulešu tudi zamorjena vest, ki bije ob prsa kakor težka roka.

Ko je stari Uleš umiral, je vrgel svoj greh pred sina. Zatajil ga je pred župnikom in pred možmi, ki so delali oporoko. Tedaj, ko je čutil, da je vsega konec, je dal poklicati Fronca v kamro.

Uleš se dobro spominja tiste ure. Pozno zvečer je bilo, deževna noč in voda v raki je šumela kakor zdvijana.

Oče so bili pri koncu. S poslednjo močjo so grabili po odeji in s ponorelimi očmi so strmeli v Fronca.

„Tistih deset tisoč — ko sem prisegel — nisem dal — nisem — dal Jerču. Vorencu — jih daj — in...“

Stiskal je pesti in se davil, skušal se je dvigniti in se nekam opreti, toda smrt mu je čepela na tilniku.

Dobro uro za tistim ga je zvililo. Z odprtimi osteklenelimi očmi je buljil v strop.

Fronc je tedaj zvedel, da so ljudje prav slutili. Spričo groze, ki jo je čutil ob očetovi smrti, je bil trdno odločen, da krivične tisočake vrne.

Še preden so starega Uleša pokopali, se je premislil. Kaj bi zdaj drezal v stari greh? Mrtvega bi vlačili po zobeh in senca bi padla na mladega gospodarja.

Z leti je Uleš vse to prebolel. Zdaj, ko je Vorenc nenadoma spet stopil v njegovo življenje, se je zbudila tudi očetova želja in mu pila noči.

Na Uleševi hiši ima Jerč svoj delež. Dober delež, za katerega ne ve.

In nikoli ne bo zvedel.

Zdaj, ko je Jerč pričel s svojim maščevanjem, je v Ulešu vse zakrknilo.

Ne bo vrnil.

Uleš si kar predstavlja Jerča, kako bi sprejel tisočake. Spodnja ustnica bi se mu povsila, porogljive oči bi mu zažarele in stopil bi po sosedo.

„Midva bova naredila pred pričami. Ne kakor tvoj oče.“

Zdaj v Uleša sede že misel, ki se je doslej skrivala.

Jerč bi ne bil zadovoljen samo s tistimi tisočaki.

„Kaj pa obresti, Uleš? Denar ti je nosil koristi. Tudi tiste koristi so moje.“

Uleš pozna Jerča. Vse bi hotel imeti, do zadnjega vinarja. Pred vso sosesko bi ga osramotil.

„Zdaj ste videli, možje.“

Uleš vidi porog cele vasi. Kakor plevel bi se razraščala govornica. Kar je že zdavnaj pozabljeno, bi spet vstalo in Uleševa hiša bi bila umazana, da bi je nihče več ne umil.

(Dalje prihodnjič)